

Системи за рано предупредување во заедницата: водечки принципи

Funded by

AUSTRIAN RED CROSS

**AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION**

Црвен крст на Република Македонија

**International Federation
of Red Cross and Red Crescent Societies**

СИСТЕМИ ЗА РАНО ПРЕДУПРЕДУВАЊЕ ВО ЗАЕДНИЦАТА

ВОДЕЧКИ ПРИНЦИПИ

Стратегијата 2020 ја изразува колективната решеност на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина да се продолжи понатаму во справување со главните предизвици со кои ќе се соочува човештвото во следната деценија.

Информирана за потребите и ранливостите на заедниците со кои работи, како и основните права и слободи на кои сите имаат право, оваа стратегија има за цел да излезе во пресрет на сите оние луѓе кои очекуваат од Црвениот крст/Црвената полумесечина да изгради похуман, достоинствен и помирен свет.

Во следните десет години колективното внимание на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина ќе биде насочено на реализација на следниве стратешки цели:

1. Спасување животи, заштита на имотот и зајакнување на активности за опоравување од катастрофи и кризни состојби.
2. Обезбедување на здрав и безбеден живот.
3. Промовирање на социјална вклученост и култура на ненасилство и мир.

Било кој дел од овој прирачник може да се копира, преведува на други јазици и да се адаптира согласно со локалните потреби без претходно одобрение од Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина доколку јасно се посочи изворот на оригиналот. Меѓународната Федерација изразува благодарност доколку е информирана за употребата на овој прирачник.

Сите фотографии кои се користат во оваа студија се заштитени со авторско право на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина освен доколку не е нагласено поинаку.

.....
© International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, Geneva, 2012

P.O. Box 372
CH-1211 Geneva 19
Switzerland
Телефон: +41 22 730 4222
е-маил: secretariat@ifrc.org
интернет страна: <http://www.ifrc.org>

СОДРЖИНА

Кратенки и акроними	05
Речник на термини	06
Предговор	08
Вовед во системи за рано предупредување во заедница:	
Водечки принципи	10
1. Позадина и цели	10
2. Целна публика: за кого е напишан прирачникот	11
3. Методологија	11
4. Организација	12
Разбирање на системите за рано предупредување	13
1. Дефиниции и концепти	13
2. Вовед во четирите клучни компоненти на системот За рано предупредување	15
3. Разоткривање на митови за рано предупредување	18
4. Политички и правни меѓународни рамки за рано предупредување	21
5. Институционални рамки за рано предупредување	23
Вкрстени теми – водечки принципи	29
Водечки принцип 1: Интегрирањето во намалување на ризици од катастрофи — систем за рано предупредување, не е процес сам за себе	29
Водечки принцип 2: Целта е синергии на секое ниво: на ниво на заедница, на национално, регионално и глобално ниво	31
Водечки принцип 3: Целта е постоење на системи за рано предупредување за повеќе опасности	33
Водечки принцип 4: Системско вклучување на ранливост	36
Водечки принцип 5: Дизајнирање на компоненти за рано предупредување со повеќе функции	39
Водечки принцип 6: Интегрирање на повеќе временски рамки	41
Водечки принцип 7: Инкорпорирање на различни системи на знаење	43
Водечки принцип 8: Земање во предвид на постојни ризици и состојби на несигурност	46
Водечки принцип 9: Системи за рано предупредување без граници: целосен опфат на ранливи состојби и опасности	50
Водечки принцип 10: Користење на соодветна технологија	53
Водечки принцип 11: Резервен сет на показатели комуникациски каналы	56
Водечки принцип 12: Опфат на обесправени и ранливи групи	59
Водечки принцип 13: Градење партнерства и промовирање на поединечен ангажман	61

Практики во заедниците: Водечки принципи за компонентите на системите за рано предупредување

Знаење за ризици

- Водечки принцип К-1: Иако вежбите за знаење за ризици може да не резултираат со рано предупредување, севкупното рано предупредување мора да се заснова на знаења за ризици 70
- Водечки принцип К-2: Мора да се прифати дека приоритетите на заедницата не мора да бидат и ваши приоритети... 71

Мониторинг

- Водечки принцип М-1: Пасивните приматели на информации не спасуваат животи 76
- Водечки принцип М-2: Некои заедници треба да подготват свои системи за рано предупредување 78
- Водечки принцип М-3: Јавните активности за мониторинг може да ги мотивираат заедниците 81
- Водечки принцип М-4: Кога еволуираат опасностите, тоа мора да биде проследено и со мониторинг 82

Способност за одговор

- Водечки принцип Р-1: Кај системите за рано предупредување, обезбедуваме одговор на предупредувања, а не на катастрофи 84
- Водечки принцип Р-2: Тежнееме да организираме робусни активности за одговор 87
- Водечки принцип Р-3 Инкорпорирање на активности за одговор на катастрофи во годишните планирања за подготвеност при итни состојби и обезбедување соодветни финансиски средства 88
- Водечки принцип Р-4 Совршеност преку увежбување: тестирање на активности за одговор 89

Кратенки и акроними

СРПЗ	Систем за Рано Предупредување во Заедница	CEWS	Community early warning system
ФИПК	Фонд за Итна Помош при Катастрофи	DREF	Disaster Relief Emergency Fund
НРК	Намалување на Ризици од Катастрофи	DRR	Disaster Risk Reduction
СРП	Систем за Рано Предупредување	EWS	Early Warning System
МФДЦКЦП	Меѓународна Федерација на Друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина	IFRC	International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
ААП	Активност за Акумулирање на Приходи	IGA	Income generating activity
НВО	Невладини Организации	NGO	Non-governmental organization
ПРК	Процена на Ранливост и Капацитети	VCA	Vulnerability and capacity assessment

РЕЧНИК НА ТЕРМИНИ

Катастрофа	Сериозно нарушување на функционирањето на заедницата или општеството што резултира со големи човечки, материјални, економски загуби или последици на животната средина кои што ја надминуваат можноста на погодената заедница или општество да се справи со оваа состојба со свои сопствени ресурси.
Намалување на ризик од катастрофа	Концепт и вежбање на намалување на ризици од катастрофи преку систематски напори за анализирање и менаџирање на вообичаени фактори на катастрофи, вклучително преку намалување на изложеност на опасности, намалена ранливост на луѓе и имот, паметно управување со земјиштето и животната средина, и подобрување на подготвеноста преку организација на соодветни настани за обука.
Опасност	Опасна појава, материја, човечка активност или состојба која може да предизвика губење живот, повреда или друго влијание по здравјето, имотот, губење на стока, нефункционирање на служби и услуги, нарушување на социјална и економска состојба и оштетување на животната околина.
Систем за рано предупредување	Севкупните капацитети кои се потребни за акумулирање и навремено дисеминирање на Важни информации за предупредување за да им се овозможи на поединците, заедниците и организациите кои се изложени на опасноста, во разумен период да се подготват и да преземат соодветни активности за намалување на штети или загуби.
Ублажување на состојба	Намалување или ограничување на несаканите влијанија на опасноста и поврзаните катастрофи.
Подготвеност	Знаења и капацитети подготвени од страна на владите, професионалните организации за одговор и опоравување при катастрофи, и на заедниците и поединците, ефективно да

	предвидат и да одговорат и да се опорават од веројатни, неизбежни или тековни опасни настани или состојби.
Превенција	Активности за избегнување на несаканите влијанија од опасностите предизвикани од различни видови на катастрофи.
Подигање на јавна свест	Степенот на јавно знаење за ризици од катастрофи, факторите кои доведуваат до катастрофи и акциите кои може да се преземат, индивидуално и колективно, за да се намали изложеноста и ранливоста на опасности.
Отпорност	Способноста на системот, заедницата или општеството кое е изложено на опасност да се справи, да ги апсорбира влијанијата, да се адаптира и да се опорави од ефектите на опасноста на навремен и ефикасен начин, вклучително и преку заштита и обновување на суштинските основни структури и функции.
Ризик	Веројатноста одреден настан да се случи и негативните последици од тој настан.
Ранливост	Карактеристиките и околностите во одредена заедница, систем или средство што ги чинат подложни на штетните ефекти на опасноста.

Дефинициите кои се погоре прикажани се преземени и адаптирани од публикацијата на Меѓународната Стратегија за намалување на ризици на Обединетите Нации – *Терминологија за Намалување на Ризици од Катастрофи*

ПРЕДГОВОР

Намалувањето на човечките и материјални загуби како резултат на катастрофи во изминатите 30 години резултира делумно заради подобрените системи за рано предупредување, а многу од нив се резултат на развојот на високата технологија. Научниот напредок доведе до револуционерен напредок во сферата на метеорологијата и комуникациската технологија кои се користат за давање на предупредувања од катастрофи.

Меѓутоа, Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина се залага за пристап кој повеќе се заснова на луѓето кои се од суштинско значење со цел да се обезбеди информациите и предупредувањата добиени од сателити, компјутерско моделирање и други технологии да стигнат до ранливите заедници, со цел да се обезбеди соодветен одговор. Самите рани предупредувања по автоматизам не значат дека опасностите нема да прераснат во катастрофи.

Преземањето на навремена и рана акција е од суштинско значење. Тоа е инвестиција за во иднина, и се докажа како ефективно средство за намалување на ефектите од катастрофите.

Во целиот свет, значителни напори се инвестирани во зајакнување на волонтерите со цел да може да превземаат активна улога во следењето на ризиците кои имаат влијание врз животот и добросостојбата на заедниците. Притоа, тие учат за опасностите и како да одговорат на нив, како и системите за предупредување. Онаму и тогаш кога системите за рано предупредување се активни, тие системи за рано предупредување во заедниците ги надополнуваат владините мандати за заштита на животот и имотот на луѓето. Онаму каде сеуште не постојат, системите за рано предупредување на заедниците служат како катализаторски дијалог во однос на тоа зошто се потребни системите за рано предупредување и како националните друштва на Црвен крст/Црвена полумесечина, како носители на помошна улога на властите, може да играат важна улога во обезбедување на соодветна поддршка.

Пристапот заснован на луѓето во однос на раното предупредување, се промовира преку Рамката за Акција од Хјого, и е насочен на прашањето зошто заедниците мора да ги разберат заканите со цел да ги избегнат. Катастрофите делумно се предизвикани од надворешни опасности, но тие исто така произлегуваат и од ранливоста на луѓето: луѓе кои се нашле на погрешно место, во погрешно време, или без соодветна поддршка или ресурси за одговор на предупредувањата.

Постои консензус дека заедниците мора, ако ништо друго, барем да бидат активни приматели на информации, а некои треба да се ангажираат во мониторинг активности со цел да може соодветно да ги постават

заштитните активности. Меѓутоа, различни фактори, како на пример, знаењето, моќта, културата, средината, животниот стил и однесувањето се детерминирачки во однос на тоа како луѓето одговараат и реагираат на предупредувањата. Преку ангажирањето на луѓето во развојот на системи за рано предупредување уште од самиот почеток може да се влијае во однос на справувањето со многу од овие предизвици.

Овој документ (водечки принципи за системи за рано предупредување во заедниците) е жив документ кој значи започнување на процес за собирање и надградување на богатите и сеопфатни докази и податоци на ова поле. Во документот се презентирани искуства од повеќе од 50 земји од целиот свет, од Меѓународното Движење на Црвен крст и Црвена полумесечина и надвор од него, преку искуства на различни партнери. Ова е почетна точка за собирање на искуства од заедниците и нивно интегрирање во системите за рано предупредување. Се надеваме дека читателите ќе дадат посебен придонес во овој дијалог, преку активно споделување на дополнителни примери на добри практики и научени лекции.

Бекеле Гелета
Генерален Секретар
Меѓународна Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина

Вовед во систем за рано предупредување во заедница: Водечки принципи

1. Позадина и цели

Системи за рано предупредување: водечки принципи е еден од прирачниците кои ги подготви Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина, заедно со *Прирачникот за Процена и ранливост и капацитети* и *Прирачникот за Подигање на свест и едукација на јавноста*. Тој исто така потпаѓа во групата на прирачници во кои припаѓа и *Прирачникот за одговор при катастрофи и итни состојби* и преставува посебно корисна алатка за секој практичар кој работи на полето на намалување на ризици од катастрофи/менаџирање на катастрофи.

Споредено со механизмите за одговор при катастрофи, раното предупредување е една од многу важните алатки кои придонесуваат за превенција на катастрофите и подготвеност при опасности и закани, од било кој вид. Раното предупредување значително придонесува на напорите за намалување на ризици од катастрофи. Секое добро подготвено национално друштво или невладина организација ќе ја разбере и промовира улогата на системите за рано предупредување кои се потпираат пред се на придонесот на луѓето во намалувањето на ризиците.

Политиката за подготвеност при катастрофи ја истакнува улогата на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина и националните друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина во однос на застапување и промовирање на знаења за “системи за рано предупредување кои се проценети, разбрани и според кои постапиле заедниците” како дел од нивниот придонес кон Рамката за Акција од Хјого.

Стратешката Цел 1 (“Спасување животи, заштита на имотот и зајакнување на активности за опоравување од катастрофи и кризи состојби”) на Стратегија 2020 на Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина, укажува колку се важни системите за рано предупредување кои се од инструментална важност за спасување на максимален број на животи, како и заштита на средствата и имотот на луѓето.

Овој прирачник има за цел да им претстави на практичарите за рано предупредување, успешни практики на полето на намалување на ризици од катастрофи / менаџирање на катастрофи. Тука се претставени водечки принципи кои може да придонесат во градење на цврста основа за дизајнирање или зајакнување на систем за рано предупредување на било кое ниво. Ова не е оперативен туку стратешки водич кој ги истражува правите прашања и истражува најразлични перспективи уште пред да се

донесе одлука дали раното предупредување е вистинската алатка за дадениот контекст.

Прирачникот за оспособување на оспособувачи за системи за рано предупредување оди во комплет со овој прирачник а изданието е испечатено во 2013 година.

Секогаш кога изборот за користење на алатка за рано предупредување ќе падне на овој прирачник, водечките принципи ќе обезбедат добра основа за сите мотивирани практичари да може да истражуваат на ова поле — дел од нив веројатно се добро запознати со содржините преку имплементирање на програмот за намалување на ризици од катастрофи.

Генерално, овој прирачник има за цел да ги инспирира читателите да преземат чекори за преземање на активности за рано предупредување кои ќе дадат посебен придонес во севкупното намалување на ризици во локалните заедници и спасување животи и имот на граѓаните.

2. Целна публика: за кого е напишан прирачникот

Овој прирачник има за цел да ја подигне свеста за значењето на системите за рано предупредување и унапредување на добри практики на локално ниво во целиот свет. Прирачникот е посебно наменет за националните друштва на Црвен крст / Црвена полумесечина (особено од аспект на нивната помошна улога во државата), за вработените и волонтерите на Црвен крст / Црвена полумесечина како и за партнерите од невладиниот сектор и практичарите на различни нивоа кои ги поддржуваат владите во однос на градење или зајакнување на системите за рано предупредување особено во заедниците кои се изложени на ризици — на локално, национално, регионално и глобално ниво.

3. Методологија

Истражувањето за целите на овој прирачник е спроведено во три сфери и сите тие поединечно резултираа со посебни работни производи:

- Беше спроведено опсежно литературно истражување односно беа консултирани повеќе од 450 документи. Целата библиографија може да се најде на FedNet.
- Сите идентификувани иницијативи поврзани со проекти за системи за рано предупредување или за компоненти на системи за рано предупредување.
- Во дата базата се внесени проекти од различни чинители / организации.
- Беа спроведени интервјуа за заштита на лидери на идентификувани проекти со цел подобро да се разбере опсегот, искуствата и влијанието на сите напори.

- Сите различни техники и пристапи кои се користени за иницијативата за воспоставување на системи за рано предупредување се евидентирани и идентификувани се добри практики и научени лекции.

Во документот добрите практики се прикажани во посебни квадрати во зелена боја а научените лекции во квадрати во црвена боја.

4. Организација

Преостанатиот дел од прирачникот е организиран во три дела (види Приказ 1): разбирање на системите за рано предупредување, водечки принципи и практики за рано предупредување.

- Во Поглавје А, Разбирање на системите, се дискутира за дефиниции, клучни компоненти, митови поврзани со системите за рано предупредување и постојните политички и институционални рамки.
- Во Поглавје Б, Водечки принципи, се илустрирани клучни принципи кои внимателно треба да се земат во предвид пред да се започне сериозно да се размислува за дизајнирање и поддршка на системи за рано предупредување, без разлика на целните опасности или предвиденото ниво на одговор.
- Во Поглавје Ц, Практики, се претставени четирите клучни компоненти на системите за рано предупредување со цел да се обезбедат специфични насоки за системи за рано предупредување на ниво на заедница и да се прикажат добри практики и научени лекции од целиот свет.

Како треба да се користи прирачникот

Сите практичари во сферата на намалување на ризици од катастрофи кои немаат искуство во доменот на раното предупредување треба да поминат низ прирачникот онака како што е подготвен, односно низ целата содржина, со цел да се запознаат со термините и основите на проблематиката.

Поискусните читатели можеби ќе сакаат да ја прочитаат листата на водечки принципи (поглавје Б) а потоа да преминат на практиките според нивниот интерес и примерите во различни земји согласно со компонентите прикажани во поглавје Ц.

Разбирање на системите за рано предупредување

Овој дел од водечките принципи има за цел да прикаже на кој начин треба да се разбере концептот на раното предупредување и компонентите на системот за рано предупредување. Тоа понатаму ќе претставува основа за понатамошно истражување на водечките принципи и конкретните примери на практики во заедниците. Прво треба да ја разбереме терминологијата и нејзините интегрални делови, а потоа и постојните политички, правни и институционални рамки кои имаат допирни точки со системот за рано предупредување. Подеднакво е важно да се отфрлат одредени митови кои честопати ги попречуваат напорите во сферата на системот за рано предупредување.

1. Дефиниции и концепти

Со цел целосно да ја разработиме дефиницијата во однос на тоа што е систем за рано предупредување во заедница најдобро е да започнеме редоследно со дефинирање на термините 'систем за рано предупредување,' 'рано,' 'предупредување,' 'систем,' 'сеопфатен систем' и 'заедница'.

Систем за рано предупредување претставува комплет на капацитети кои се потребни за генерирање и дисеминирање на важни информации за предупредување кои им овозможуваат на лицата, заедниците и организациите изложени на ризици, соодветно да се подготват и дејствуваат и во дадена временска рамка да ја намалат штетата или загубата (адаптирано од Меѓународната Стратегија за Намалување на Ризици на Обединетите Нации 2009 и од други организации).

Рано значи пред настанувањето на опасноста или заканата — додека сеуште има време да се намали потенцијалната штета или загуба, или да се спречи катастрофата. Предупредување е пораката (преку користење на знаци, зборови, звуци или слики) која најавува неизбежна опасност.

Систем пак претставува редоследен и стандардизиран сет на елементи кои постојано флукутираат со движење во различни насоки. Сеопфатен систем за предупредување претставува целосен сет на компоненти кои се поврзани со оние кои треба да ја чујат и пренесат пораката до други кои ги следат и интегрираат информациите за опасности од кои се составени пораките.

Заедница во овој прирачник претставува мрежа на социјални интеракции кои може да бидат изложени на повеќе социјални и/или физички влијанија од една или повеќе опасности / закани, честопати, но не мора да бидат поврзани само со местото (пример, село, соседство, подрачје, и др.).

Врз основ на погоре наведените термини, систем за рано предупредување во заедница претставува напор на, или со, но не за заедницата, за систематско собирање, компилирање и/или анализирање на информации кои овозможуваат дисеминација на пораки за предупредување кои кога се функционални, може да и помогнат на заедницата да ја намали штетата или загубата од одредена опасност или закана (настан) или процес.

Табела 1 Вклученост на заедницата во системот за рано предупредување

Клучни елементи	ЗАЕДНИЦА	
	Базиран систем за рано предупредување	Носен систем за рано предупредување
Ориентација	Со луѓето	Од луѓето
Карактер	Демократски	Одобрен
Цели	Консултативен	Заснован на потреби, партиципативен
Изглед	Заедница како партнери	Заедница како менаџери
Ставови	Организирана заедница	Зајакната заедница
Вредности	Развој на способностите на луѓето	Верба во капацитетите на луѓето
Резултати/Влијание	Иницирање на социјални реформи	Преструктурирање на социјални норми
Клучни играчи	Социјални претприемачи, работници и лидери од заедницата	Сите во заедницата
Методологија	Координирано со техничка поддршка	Само-менаџирано
Активни компоненти на рано предупредување (од четирите)	Барем една активна (пример. способност за одговор)	Сите се активни (посебно во однос на следење на показатели)

Попознато под терминот систем за рано предупредување базиран во заедницата, генеричкото адаптирање на 'системот за рано предупредување во заедница' овозможува корисна дистинкција помеѓу заснованост во заедница и системи носени од заедницата. Системот за рано предупредување може да биде базиран во заедницата без да биде управуван или носен од заедницата.

Меѓутоа, најголемо влијание има кога самата заедница силно го разбира системот за рано предупредување. Табела 1 (адаптирана од меѓународни материјали за обука) ги претставува главните разлики помеѓу систем за

рано предупредување базиран во заедница и систем за рано предупредување носен од заедницата.

Друга честа дистинкција е разликата помеѓу национални системи за рано предупредување и системи за рано предупредување во заедниците. Главните карактеристики и предности на секој од овие системи се претставени во Табела 2. Идеален систем за рано предупредување е оној систем кој е интегриран, во кој се користат предностите и силните страни на двата вида на системи без да дојде до конфузија во однос на сигналите или конкурентност во реализацијата. Најдобро е да постои локална самоуправа која има мандат да работи со заедниците, со проток на информации во обете насоки.

Системите за рано предупредување се добри онолку колку што може да ги катализираат активностите; акцијата е суштински дел на секој систем за предупредување. Ако предупредувањето е дадено, и никој не презема дејствие во однос на даденото предупредување, тогаш системот за предупредување не е добар.

Исто како што системите за предупредување се нарекуваат "системи за рано предупредување", овие активности може да ги наречеме "рана акција. Меѓутоа терминот "рано предупредување, рана акција", е посебен термин, кој се однесува на "преземање акција пред да се случи катастрофа или здравствена вонредна состојба, што овозможува целосно користење на сите достапни научни информации за сите временски рамки (Меѓународна Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина, 2008).

Разликата е во тоа што Раното предупредување, раната акција се присутни низ временските рокови (векови, децении, години, месеци, недели, денови и часови) и се базираат на концептот на традиционалните системи за рано предупредување со цел да се подготви соодветна стратегија за управување со ризици од климатски промени.

2. Вовед во четирите клучни компоненти на системот за рано предупредување

Доколку се навратиме на погоре прикажаните дефиниции, системите за рано предупредување имаат четири меѓусебно поврзани дела: познавање на ризикот, следење, способност за одговор и комуникација за предупредување. Секој дел треба да функционира ефикасно за системот да биде успешен:

- **Познавање на ризици** значи да се има разбирање за ризиците (опасности и ранливи состојби) и приоритетите на определено ниво.

Табела 2 Интегрирање на национални системи за рано предупредување и системи за рано предупредување во заедница

Клучни фактори	Национален систем за рано предупредување	Систем за рано предупредување во заедница
Дизајн	Обмислен, врз база на законски мандат на влада или други агенции	Флексибилен дизајн заснован на потреба и адаптиран на принцип проба-грешка
Човечки ресурси	Техничари, специјалисти	Повремени волонтери и поединци назначени од локалните лидери
Карактеристики	Формално договорено предупредување	Дополнение на формално предупредување
Документирање	Закони, политики, стандардни оперативни процедури, МзР, дијаграмски приказ на проток на информации, и др.	Неформално и ретко во документирана форма
Технологија	Висока технологија, телефони, ВХФ, ХФ радио фреквенции	Од телефони до традиционални форми
Предизвикувачи	Показатели, предвидувања, технологија	Лично локално детектирање на опасност при прием на предупредување добиено надвор од заедницата
Процес на предупредување	Фазно, на систематски начин	Ад-хок, но може да биде и природно добро организирано и на систематски начин
Пораки	Општи	Лични
Навременост	Не секогаш прво пристигнува во заедницата; подготвено да се сподели во рамки на официјалните системи на сите нивоа	Брзо (кога пораките се креираат на локално ниво) или кога постои добра поврзаност помеѓу сите нивоа
Опфатени примарни потреби	Намалување на економски и други загуби	Безбедност, намалување на стрес, емотивна поддршка
Евалуациски критериуми	Опис на опасности; обезбеден краен рок; дадена веројатност за лажно предупредување	Временска рамка по прием на предупредување, акциски пораки во предупредувањето

- **Мониторинг** е логичкото проследување на активноста за да се има увид како ризиците и ранливите состојби се менуваат со текот на време.
- **Капацитет за одговор** значи секое ниво да биде во можност да го намали ризикот откако ќе се детектираат и објават трендови — ова може да се направи преку пред-сезонски активности за ублажување на ризици, евакуација или притајување, зависно од периодот на даденото предупредување.
- **Комуникациското предупредување** претставува пакување на информациите од мониторингот во акциски пораки кои се лесно разбирливи од оние на кои им се потребни и кои се подготвени да ги ислушаат.

Овие четири дела се делумно поедноставени и малку се адаптирани од оние кои беа за прв пат објавени од страна на Платформата за Промовирање на Рано Предупредување на Меѓународната Стратегија за Намалување на Ризици на Обединетите Нации (онлајн уште од објавувањето во 2006 година во рамки на Меѓународниот Програм за Рано Предупредување).

Од едноставно практична гледна точка, корисно е примарното собирање на податоци и научната анализа (мониторинг и предвидување/прогнозирање) да се гледаат одвоено од компонентата на комуникации за давање предупредување.

Мониторингот (наместо мониторинг и предупредување¹) претставува континуирана акција за следење на показателите и очекуваните резултати, поткрепено со научни факти и локални вредности, и важни информации за одредени претстојни состојби; комуникациите за предупредување ги разгледуваат овие информации, и ги трансформираат во разбирливи пораки и се испраќаат до загрозените заедници.

Бидејќи се потребни субјекти со многу различни вештини за менаџирање на овие две задачи, логично е да се направи јасна разлика помеѓу мониторинг на информации и комуницирањето на пораките за предупредување.

Заради истата причина, важно е да се идентификуваат поединци кои имаат повеќе дисциплински вештини кои ќе овозможат надминување на разликите помеѓу двете компоненти.

Другата промена од оригиналната шема на Меѓународната Стратегија за Намалување на Ризици на Обединетите Нации се заснова на премисата дека градењето на капацитетите за одговор мора да му претходат на раното предупредување на локално ниво.

¹ Првичните четири компоненти предложени од Меѓународната Стратегија за Намалување на Ризици на Обединетите Нации се: познавање на ризици, мониторинг и предупредување, дисеминација/комуникација и капацитет за одговор.

Имајќи предвид дека е нелогично да се даваат предупредувања на заедниците кои не се подготвени да постапат по нив, најдобро е да се преземат мерки за градење на капацитетите за подготвеност пред да се започне со комуникациите за унапредување на системот за рано предупредување.

Секоја од четирите компоненти е разработена во повеќе детали во понатамошниот дел од прирачникот.

3. Разоткривање на митови за рано предупредување

Културните митови се темелат на верувањата и перцепциите на луѓето ширум светот — не само кај обичните луѓе во заедниците туку и помеѓу стручните лица кои работат на полето на намалување/менаџирање на ризици од катастрофи.

Во овој дел накратко се разгледуваат митовите кои ако не се надминат, може да претставуваат пречка во однос на ефективноста на системите за предупредување.

Националните друштва и невладините организации имаат одговорност да работат со националните и локалните субјекти одговорни за планирање со цел да се надминат или отфрлат овие митови од системот.

Најчестите митови кои се однесуваат на системот за рано предупредување потпаѓаат во две одвоени категории: i.) информации (навременост, извор и содржина на пораката за предупредување) и ii.) одговор на овие предупредувања.

Тие се опишани во Табела 3. За секој мит, даден е текст со појаснување зошто е погрешен или незаснован. Конечно, последната колона обезбедува насоки за акциите на системот за рано предупредување кои треба да придонесат работата да остане мит.

Табела 3 Напуштање на митови поврзани со раното предупредување

Мит	Зошто митот е непоткрепен	Акција за рано предупредување за побивање на МИТОТ
Информации: временска рамка, извор и содржина на пораки за предупредување		
<p>Мит: Споделувањето со јавноста може да ги влоши работите</p>	<p>Официјалните лица понекогаш не се волни да комуницираат информации до јавноста се додека ситуацијата не е најјасна. Искуствата и истражувањата покажуваат дека кога постои веројатна закана, подобро е информациите да се дадат на луѓето кои може да сторат нешто околу тоа. Економските, политичките, правните и моралните последици и обврски за необезбедување информации кога можеле да се дадат се многу големи. Предизвикот е да се осигури луѓето да бидат подготвени да делуваат согласно со добиените информации.</p>	<p>Акција за рано предупредување: отворањето на континуиран проток на информации со развивањето на настанот— буквално прераскажувајќи ја приказната за итната состојба со појавувањето на нови факти — овозможува првичните насоки да се изменат со промена на состојбите. Никој не очекува заштитните упатства да останат непроменети со самото тоа што и итната состојба никогаш не останува статична. Јавноста ја следи состојбата и ги прилагодува акциите откако фактите ќе станат појасни и кога ситуацијата се менува.</p>
<p>Мит: Информациите треба да бидат колку што е можно поконцизни</p>	<p>Ако информациите се точни, мала е веројатноста дека премногу информации до јавноста директно ќе влијаат на нивната безбедност. Стравот од познатото е подобар отколку стравот од непознатото. Урамнотежена доза на точни информации може значителни да ги намали претпоставките. Пораките за предупредување не се испраќаат според нормите за реклами односно да се пократки од 30 секунди; Тие мора да се концизни но и целосни.</p>	<p>Акција за рано предупредување: Информациите треба да се обезбедуваат веднаш откако ќе станат достапни. Особено за несигурни настани, предупредувањето претставува дијалог кој им помага на луѓето конструктивно да се справат со несигурноста. Во слободно општество кое е богато со информации, луѓето се научени на процесирање на информации. Честопати луѓето се сомневаат дека некој се обидува нешто да крие ако нема достапни информации.</p>
<p>Мит: Најдобро е да има еден извор</p>	<p>Официјалните субјекти сметаат дека еден портпарол (со техничко овластување) е добра пракса за дисеминирање на информации за итни состојби. И покрај оваа логика, поединците и заедниците ќе бараат информации од различни извори. Повеќе извори на информации им овозможува на луѓето да ги вкрстат информациите за да ги потврдат предупредувањата и да се</p>	<p>Акција за рано предупредување: Дури и ако има еден субјект одговорен за рано предупредување потребно е да постојат повеќе извори за пренесување на клучни пораки. Различни портпароли може да ги пренесат истите или слични пораки.</p>

	обезбеди кредибилитет на информациите.	
Мит: Информациите се доволни	Луѓето кои припаѓаат на оваа генерација апсорбираат многу информации секојдневно што им е тешко да знаат по кои да постапат. Но самите информации нема да доведат до акција.	Акција за рано предупредување: Подготовка на сите четири компоненти на системот за рано предупредување. Капацитет за одговор — рана акција — мора да претходат или пак да бидат истовремено со информациите.
Одговор на пораки за предупредување		
Мит: По лажни најави, јавноста нема да реагира на предупредувања	Истражувањата покажуваат дека ефективноста на одговорот на јавноста кога предупредувањата се добро подготвени не се намалува кога тие не се често но се внимателно испланирани.	Акција за рано предупредување: Лажните предупредувања треба да се гледаат како прозорци за можности: научете ги заедниците дека лажните предупредувања се појавуваат како резултат на неизбежната несигурност (види го водечкиот принцип подоле) наместо како резултат на слаба професионална практика.
Мит: Јавноста крева паника	Паниката во јавноста се случува но е реткост. Луѓето генерално се ангажираат на рационален адаптивен начин дури и кога се многу исплашени. Истражувањата покажуваат дека паниката единствено се случува кога има ограничен физички простор, неадекватни патишта за бегство и при постоење на непосредна и јасна закана.	Акција за рано предупредување: Инсистирајте на евакуациски патишта кои се јасно означени за да се стигне до назначените засолништа. Редовно организирајте симулациски вежби. Навремените и ефективни јавни предупредувања може значително да помогнат во намалувањето на паниката при итни ситуации. Ефективното лидерство исто така ја минимизира паниката.
Мит: Итна акција и послушност	Луѓето не одговараат на првите предупредувања— барем не веднаш. Природно е луѓето да сакаат да ги споредат информациите со соседите, пријателите, колегите и медиумите. Истражувањата покажуваат дека луѓето слепо не веруваат на инструкциите за предупредување, освен доколку не постојат јасни упатства во пораката. Тие ќе ги споредуваат информациите се додека не се уверат дека опасноста е реална.	Акција за рано предупредување: Пресметајте го ова одлагање во комуникациските стратегии. Инсистирајте на повторени пораки —‘биде упорни,’ колку повеќе ве слушаат, толку е поголема веројатноста дека ќе и поверуваат и ќе постапат по пораката.

4. Политички и правни меѓународни рамки за рано предупредување

Раното предупредување има глобален политички и правен императив. Тоа е обврска пропишана со Декларацијата за животна средина и развој од Рио од 1992, и Стратегијата од Јокохама од 1994 година и Рамката за Акција од Хјого од 2005 година. Исто така тоа е имплицитно наведено и во обврските за почитување на човековите права во повеќето земји, како на пример правото на живот, еднаквост и здравје. Во однос на Движењето на Црвен крст и Црвена полумесечина, раното предупредување се потенцира во неколку клучни стратешки документи.

Принципите 18 и 19 од декларацијата од Рио се однесуваат на обврските на државите' односно на “обврската за информирање” каде меѓу другото стои: итното известување за било каква “катастрофа или итна состојба која може да произведе ненадејни штетни ефекти по животната средина” и “претходно и навремено известување и споделување на релевантни информации до држави кои може потенцијално да бидат погодени од активности кои може да имаат значителни несакани преку-гранични ефекти по животната средина.”² Повеќето опасности по животната средина потпаѓаат под оваа категорија, и затоа е потребно рано предупредување помеѓу државите. Она што е уште поважно, Принципот 10 од Декларацијата од Рио ги повикува сите заинтересирани граѓани да земат учество по прашања поврзани со животната средина и ги повикува поединците да обезбедат “соодветен пристап до информации кои ги имаат властите во државата а се однесуваат на животната средина.”

Стратегијата од Јокохама од 1994 година инсистира на подобро рано предупредување, економски издржана технологија и дури повикува на Формирање на Фонд за Меѓународна Декада за Намалување на Ризици од Катастрофи со кој ќе се финансира “воспоставување и зајакнување на системи за рано предупредување во земји во развој кои се подложни на катастрофи — посебно оние кои се најмалку развиени, земји опкружени со копно од сите страни и мали држави острови во развој.”

Рамката за Акција од Хјого од 2005 година ја придодава хуманата димензија кон политичкиот императив на раното предупредување — со која се заострува одговорноста, не толку помеѓу државите, колку што помеѓу националните влади и заедниците изложени на ризик. Генерално за системите за рано предупредување “е дека се темелат на луѓето ... каде предупредувањата се навремени и може да ги разберат лицата изложени на ризици, и каде се земаат во предвид демографските,

² Исто така, Упатството за национално олеснување и регулирање на меѓународна помош при катастрофи и обезбедување иницијална помош за опоравување, усвоено од земјите потписнички на Женевските Конвенции во 2007 година, ги повикува земјите “да донесат процедури за олеснување и брзо споделување на информации за катастрофи, вклучително и опасности кои може да се случат и да предизвикаат катастрофи, со други земји и обезбедување на соодветна поддршка на хуманитарни организации, вклучително и обезбедување на поддршка за Координаторот за помош при итни состојби на Обединетите Нации.”

родовите, културните и имотните карактеристики на целното население, вклучително и упатства и насоки како да се постапи при дадено предупредување, и тие да обезбедат ефективна поткрепа на операциите кои ги спроведуваат менаџерите за катастрофи и други лица кои носат одлуки.” Вниманието пред се е насочено на компонентата на *комуникација за предупредување* во рамките на системот за рано предупредување. Меѓутоа, вистинското значење на “темелност на луѓето” во Рамката за Акција од Хјого од 2005 година, значи надминување на концептот на заедницата како примател на информации и подразбира и ситуации каде заедницата може исто така да биде подготвувач на информации за рано предупредување.

Иако ефективниот систем за рано предупредување активно придонесува во однос на исполнувањето на сите пет приоритети од Рамката за Акција од Хјого, акцентот на раното предупредување е посебно прикажан во Приоритет 2: “Идентификување, процена и следење на ризиците од катастрофи и зајакнување на раното предупредување.” Овој приоритет е насочен пред се на составните компоненти на системот за рано предупредување како што се *знаењата за ризици и мониторингот и не се однесува на компонентата за одговор при катастрофа*. Приоритетот 5 од Рамката за Акција од Хјого: “Зајакнување на подготвеноста при катастрофи за обезбедување ефективен одговор на сите нивоа” е подеднакво важен за да се обезбеди ефективно рано предупредување. Тука, во рамките на компонентата *одговор при катастрофа*, всушност заживува терминот на меѓународната федерација *рано предупредување – рана акција* на ниво на локална заедница.

Од друга страна, националните влади се одговорни за креирање, одржување и надградување на системот за рано предупредување на сите соодветни нивоа. Приоритетната област 2 (дел iii) повикува на градење на “институционални капацитети за да се обезбеди системите за рано предупредување да бидат добро интегрирани во владините политики и процесите за носење на одлуки и системите за кризен менаџмент на национално и локално ниво, при што системите треба редовно да се следат и да се врши процена на успешноста.”

Иако многу земји имаат донесено закон како се издава предупредување во случај на итна состојба, само во малку случаи, законски или со владини правилници се регулирани функциите, улогите и одговорностите на секој одговорен чинител во процесот на следење дисеминирање на предупредувањата. Недостатоците кои може да ги консултираат националните друштва во однос на адвокативноста се презентирани во упатството на Меѓународната Федерација “Упатство за хуманитарна дипломатија, Дел 2: Законски прашања во менаџирањето на катастрофи и здравствени итни состојби”³.

³ Достапно на <https://fednet.ifrc.org/en/resources-and-services/idrl/legislativeadvocacy-manual/>.

Имајќи предвид дека раното предупредување треба да претставува императив за националните влади, националните друштва, преку нивната помошна улога за поддршка на властите во државата на полето на намалување на ризици, раното предупредување го третираат како алатка за заштита на животот, здравјето и имотот на луѓето.

Ова прашање исто така е поддржано во Стратегијата 2020 на Меѓународната Федерација, каде во стратешката цел 1 се вели: “Сигурните системи за рано предупредување се од инструментално значење за спасување на максимален број на животи, и заштита на имотот и средствата на луѓето. Акцијата 2 од истиот документ (наречена “Водење хуманитарна дипломатија за спречување и намалување на ранливоста во глобалниот свет,” поттикнува на “акција за решавање на причините заради кои страдаат луѓето, и за спречување или намалување на идни ранливи состојби, судири и кризи преку рано предупредување за итни состојби.”

Понатаму, Главната Цел 3.1 на 28-та Меѓународна Конференција на Меѓународното Движење на Црвен крст и Црвена полумесечина (Јуни 2003) гласи дека “...мерки за минимализирање на влијанијата на катастрофите се... воведување на системи за рано предупредување.”

Мрежата на Црвен крст/Црвена полумесечина има единствена можност да даде придонес на заедниците во однос на обезбедување на рано предупредување преку помошната улога на националните друштва, преку волонтерската мрежа и нивниот пристап до високо ризични заедници.

Националните друштва како вршители на помошна улога на властите во државата на хуманитарен план, уживаат специфични партнерства на сите нивоа, во однос на обезбедување на поддршка на властите за заштита на животот и здравјето на луѓето. За некои национални друштва, раното предупредување може да игра важна улога во однос на обезбедување на оваа улога за обезбедување на поддршка.

Сите невладини организации кои се фокусирани на намалувањето/менаџирањето на ризиците од катастрофи треба да го имаат во предвид раното предупредување како еден од многу важните елементи на нивната работа.

Добра практика:

Нацрт Законот за Национално Менаџирање на Катастрофи во Етиопија посебно го препознава и акцентот го става на системот за рано предупредување на ниво на заедница.

5. Институционални рамки за рано предупредување

Постојат многу субјекти кои се вклучени на полето на раното предупредување и целта на овој прирачник не е да се наведат сите тие.

Во овој дел, накратко ќе ги споменеме клучните субјекти кои имаат јасни мандати на полето на раното предупредување како и компонентите на системите за рано предупредување каде најчесто обезбедуваат свој придонес. Овој дел завршува со акцент на различните улоги на граѓанското општество на секое ниво на системите за рано предупредување.

Иако кога зборуваме за заедниците се вели дека тие се последните во синџирот на рано предупредување, напротив заедниците треба да бидат на првото место каде информациите треба најпрво да пристигнат со цел да се преземат навремени активности. Добро информирани заедници се запознати со приоритетните ризици. Заедниците се први кои треба да преземат одговор за да се заштитат нивните домаќинства како и хендикепирани поединци.

Многу заедници се мотивирани и независно го преземаат чинот на рано предупредување без да чекаат да добијат информации или предупредување од надвор. Други заедници пак се подготвени да примаат информации поврзани со следење на состојби или информации за предупредување па потоа да организираат и спроведат соодветни активности за одговор. Националните друштва и волонтерите се секако најдобриот избор за преземање на активности за подготвеност и одговор на катастрофи во заедниците кои се изложени на најразлични ризици.

Граѓанското општество, е составено од разни компоненти и групации меѓу кои влегува и Меѓународното Движење на Црвен крст и Црвена полумесечина,⁴ меѓународни и национални невладини организации, локални организации во заедниците. Ова се институции чии мандати имаат за цел да ги поткрепуваат владите во обезбедување на поддршка за заштита на населението во нивните земји.

Кај системите за рано предупредување, организациите кои припаѓаат на граѓанскиот сектор претставуваат важен мост помеѓу техничките научни агенции или национални влади, и заедницата, вклучително со волонтерската база на која се потпираат заедниците. Тие имаат една карактеристична предност со тоа што добро ги познаваат заедниците и имаат капацитет да ги толкуваат информациите поврзани со рано предупредување кои се обезбедуваат надвор од заедницата. Во целиот свет, граѓанскиот сектор работи на проекти за рано предупредување, а многу од нив се интегрални делови на програмите за намалување на ризици од катастрофи.

Националните и локалните власти, како што е опишано погоре, имаат обврска да ги заштитат сите жители од ризици по животот и здравјето на

⁴ Иако националните друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина се помошници на властите а Меѓународната Федерација на друштвата на Црвен крст и Црвена полумесечина е меѓународна организација, Движењето е вклучено во оваа категоризација бидејќи граѓанското општество е суштината на мандатот на Движењето.

луѓето. Националните системи за рано предупредување се алатки наменети за различни видови на опасности кои може да ги користат владите за да ги исполнат овие обврски. Националните системи за рано предупредување може да бидат во различни форми и облици; тие може да бидат автономни, посебни единици или поедини службеници интегрирани во различни министерства или агенции.

Националните, провинциски и локални закони треба да осигурат владините институции да имаат јасни мандати во однос на системите за рано предупредување на сите нивоа, да постојат доволно ресурси за извршување на своите обврски, и да знаат дека треба да го инкорпорираат мислењето на заедниците и граѓанското општество во нивното планирање и имплементациски процеси на сите нивоа.

Владините институции мора да бидат одговорни во однос на обезбедување пораки за рано предупредување да стигнат до целото население изложено на ризик, и да преземаат навремени и соодветни активности. Субјектите кои најчесто се ангажирани во сферата на рано предупредување се националните агенции/единици за намалување на ризици од катастрофи, како и на метеоролошките, хидролошките и здравствени служби. Националните системи за рано предупредување и/или овие служби најчесто имаат претставници на локално ниво, особено во областите изложени на најголем ризик.

Постои се поголем и постојано променлив број на глобални или регионални специјализирани научни агенции⁵ кои имаат мандат за следење на состојбите поврзани со животната средина, здравјето и социјалните услови и / или навремено обезбедување прогнози и предупредувања. Многу од овие технички агенции се директно поврзани со истражувачки институции, меѓународни и регионални тела и организации на Обединетите Нации. Многу од нив имаат услуги прилагодени на барањата на хуманитарните потреби во светот.

Иако тие се ангажираат со различни целни публики при различни активности (обезбедуваат и вредна техничка помош и опрема за националните друштва, невладини организации, па дури и заедници), некои од нив го носат епитетот на опслужувачи на потребите на носителите на одлуки од нивните земји-донатори, или на оние во кои тие работат.

Во секој случај, повеќето од нив обезбедуваат корисни и достапни технички информации кои се најчесто достапни и на интернет кои треба да се интегрираат во националните и локалните системи за рано предупредување. Дел од нив се прикажани во Табела 4, и се однесуваат на главните опасности кои се следат.

5 За поцелосна слика во однос на глобалните, регионалните и националните системи за рано предупредување, го покануваме читателот да го погледне следниот документ: *Анализа и идни насоки од V. Grasso*.
http://na.unep.net/siouxfalls/publications/Early_Warning.pdf

Табела 4: Примери на агенции кои се ангажираат во следење на информации за рано предупредување на глобално или регионално ниво

Опасност	Глобални субјекти активни на полето на следење на информации за рано предупредување
Големи невремиња / бури	<ul style="list-style-type: none"> • Светска Метеоролошка Организација Светска метеоролошка организација им обезбедува на земјите (189 земји/територии членки) информации во однос на следење, прогнозирање и предупредување за хидро-метеоролошки опасности, како и водење на регионални специјализирани центри. http://severe.worldweather.org/; www.wmo.int/; • Универзитет на Хаваи www.solar.ifa.hawaii.edu/Tropical/tropical.html • Меѓународна Федерација на ЦК/ЦП во партнерство со Меѓународниот Институт за Истражување за Клима и Општество http://iridl.ldeo.columbia.edu/maproom/.IFRC/.Forecasts/
Поплави и лизгање на земјиште	<ul style="list-style-type: none"> • Дартмутх www.dartmouth.edu/~floods • Ифнет www.internationalfloodnetwork.org/03_f_info.html • Меѓународен Конзорциум за Лизгање на Земјишта http://icl.dpri.kyoto-u.ac.jp/Landslides%20Alert.html
Суши	<ul style="list-style-type: none"> • Хуманитарна служба за рано предупредување www.hewsworld.org/drought/ • Глобален Систем за Информирање и Рано Предупредување www.fao.org/giews/english/index.htm • Бенфилдски Центар за Истражување на Опасности http://drought.mssl.ucl.ac.uk/drought.html • Систем за Рано Предупредување за Гладување www.fews.net/
Шумски пожари	<ul style="list-style-type: none"> • Експериментален Центар за Климатски Предвидувања • Глобален Центар за Мониторинг на Пожари www.fire.uni-freiburg.de • Интернет Мапер за Пожари (У. Мериленд) http://maps.geog.umd.edu/default.asp
Земјотреси, Цунами, Вулкани,	<ul style="list-style-type: none"> • Американски Програм за Геолошко Истражување и Вулкани http://earthquake.usgs.gov/eqcenter/recenteqsww/catalogs/caprss1days2.5.xml www.volcano.si.edu/reports/usgs/ • Геофон www.gfz-potsdam.de/geofon/new/rt.html • Меѓу-владина Океанска Комисија на УНЕСКО http://ioc3.unesco.org/indotsunami/ • Систем за предупредување од цунами во Пацификот www.prh.noaa.gov/ptwc/
Епидемии/здравје	<ul style="list-style-type: none"> • Светска Здравствена Организација www.who.int/csr/outbreaknetwork/en/
Конфликти	<ul style="list-style-type: none"> • Континентален систем за рано предупредување на Континенталната Африканска Унија

Исто така се зголемува бројот на регионални технички центри. Регионалниот Центар за Рано Предупредување за Азија и Африка е интересен пример за напори за рано предупредување за повеќе видови на опасности на двата континенти кои лежат поред Индискиот Океан. Африканскиот Центар за Метеоролошки Апликации за Развој подготвува сезонски производи за кои имаат потпишано договор со Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина.

Во рамките на системот на Обединетите Нации, многу субјекти даваат активен придонес во доменот на раното предупредување; Дел од нив се прикажани во Табела 4. Повеќето од нив ги следат опасностите согласно со нивниот специфичен мандат.

Светската Метеоролошка Организација е насочена на атмосферските опасности (со нова иницијатива водена од Глобалната Рамка за Климатски Услуги), Светската Здравствена Организација ги следи здравствените опасности додека Организацијата за Храна и Земјоделие заедно со Светската Програма за Храна ги следат опасностите поврзани со гладување, и генерално прашањата поврзани со храна и нејзината безбедност.

УНЕСКО исто така дава придонес во доменот на раното предупредување на полето на водните ресурси и океанографијата. И други субјекти даваат придонес во однос на системите за рано предупредување како на пример Меѓународната Стратегија за намалување на ризици на Обединетите Нации, Развојниот Програм на Обединетите Нации и Високиот Комесаријат за Бегалци.

Донаторите и развиените земји кои до сега покажале значително инвестирање во доменот на раното предупредување се Европската Комисија за Хуманитарна Помош, Генералниот Директорат за Цивилна Заштита и програмот за подготвеност при катастрофи (ДИПЕЦХО), Шведска (МСБ), Германија (ГИЗ), Норвешка, Јапонија (ЈИЦА), Обединето Кралство и САД (УСАИД).

На институционално ниво, потребни се заеднички напори за реализација на ефективни системи за рано предупредување помеѓу различни нивоа каде се случуваат активностите. Во Приказ 2, главните институционални мандати на полето на раното предупредување се опишани за секое ниво (локално, национално, регионално/глобално).

Важно е да се запомни главните интереси кои се во прашање и кои треба да се опслужат се оние на ранливите заедници изложени на ризици и на поединците кои живеат во нив, без разлика кои се. Иако улогите може да се разликуваат, на сите нивоа мора да се споделува истата крајна цел.

Приказ 2: Улоги на практичари на системи за рано предупредување

Локално ниво (заедница, ООЦК)	Национално ниво	Регионално и глобално ниво
<ul style="list-style-type: none"> • Зајакнување на капацитетите на заедниците изложени на ризици како и на волонтерите за да може да примаат, анализираат и делуваат по добивање на предупредувања. • Зајакнување на капацитетите на локалните власти за заштита на заедниците (помошна улога на националните друштва). • Кога е соодветно, подготовка и поддршка на заедниците да развиваат и користат системи за рано предупредување, обезбедување на локален мониторинг на состојбите и пораките кои потекнуваат на лице место. • Поврзување на заедниците со надворешно знаење за рано предупредување. • Обезбедување на реална проверка за глобални, регионални и национални напори за рано предупредување. 	<ul style="list-style-type: none"> • Интегрирање на раното предупредување во стратешките и оперативните програми за намалување на ризици од катастрофи. • Поддршка на националните влади за развој на системи за рано предупредување кои се засноваат на луѓето, и кои се тесно поврзани со заедниците изложени на ризици. • Застапување на партнерства со други системи за рано предупредување, вклучително и со глобални субјекти кои обезбедуваат техничка поддршка и корисен мониторинг и продукти наменети за рано предупредување. • Врска помеѓу техничките информации /мониторинг и носителите на одлуки на национално ниво. 	<ul style="list-style-type: none"> • Надминување на недостатоците и воспоставување на врски помеѓу центрите на знаење или регионалните форуми и национални и локални напори за рано предупредување. • Адвокативност за обезбедување на корисни и лесни пораки за рано предупредување во различни временски периоди. • Обезбедување на рутински проверки од теренот и повратни информации за производи и пораки за рано предупредување. • Размена на искуства помеѓу практичари за споделување на добри практики и научени лекции.

Вкрстени теми – водечки принципи

Ова поглавје има за цел да му обезбеди на читателот општи водечки принципи кои треба да му помогнат при изборот на системи за рано предупредување во регионот или земјата на различни нивоа (на национално или локално ниво). Тие се изведени од серија на позитивни практики на полето на раното предупредување од целиот свет. Во ова и во следното поглавје, претставени се неколку добри практики и научени лекции како примери од различни контексти и земји.

Како што беше претходно кажано, националните друштва може да дадат важен придонес во спасувањето човечки животи преку програмирањето на раното предупредување. Меѓутоа, пред да се започне работа и преземање на улога на ова поле националните друштва треба да се погрижат дека ги разбираат и прифаќаат ризиците кои одат со оваа работа. Клучно прашање е дали тие имаат капацитет постојано да ги исполнуваат очекувањата кои ќе ги поставуваат. Тие очекувања може да бидат од морална, политичка и правна природа.

Водечки принцип 1:

Интегрирањето во намалување на ризици од катастрофи — систем за рано предупредување, не е процес сам за себе

Системите за рано предупредување нема да бидат успешни ниту одржливи како независни активности. Кога ќе постои уверување дека постои потреба од систем за рано предупредување тој треба да биде дизајниран во рамките на пошироки активности за намалување на ризици од катастрофи.

Формирањето на систем за рано предупредување на било кое ниво без непостоење на врски со активности за намалување на ризици од катастрофи неизбежно ќе резултира во неефикасен и неодржлив производ кој нема да го даде очекуваното влијание (ќе резултира со губење човечки животи и имот).

Развивањето и одржувањето на систем за рано предупредување на локално ниво, дури и ако не е скап, сепак наложува инвестирање на време и ресурси, и не треба да се прави без внимателно да се разгледаат сите алтернативи, кога за тоа има потреба или заради одржливост на операцијата. На било кое ниво, секој систем за рано предупредување ќе биде корисно да се интегрира во сеопфатен програм за намалување на ризици од катастрофи. Речиси во секој контекст, има нешто корисно што

може да се направи за зајакнување на постојниот систем за рано предупредување или за негово воведување.

Честопати, организацијата која спроведува активности за намалување на ризици од катастрофи веќе спроведува многу активности кои се составни делови на систем за рано предупредување (некои од овие активности се опишани во Поглавје Ц).

Целта е да се создаде пакет на активности за намалување на ризици од катастрофи кој одговара на потребите идентификувани од владите и/или/заедниците кој може да се одржи преку ангажирање на релевантни субјекти во рамки на целокупниот државен систем.

Добра практика:

Различните нивоа се интегрирани и меѓусебно поврзани во официјалниот систем за рано предупредување на Никарагва, со поддршка на националните и општинските институции, Црвениот крст на Никарагва, партнерски национални друштва (Шпански Црвен крст, Италијански Црвен крст и Холандски Црвен крст), невладини организации, субјекти од приватниот сектор и членови на заедниците. Сето ова е регулирано во Никарагванскиот Закон 337 од 2000 година, под име Закон за Воспоставување на Национален Систем за Превенција, Ублажување и Одговор на Катастрофи⁶, и се имплементира со декрет.

Институтот за Територијални Студии на Никарагва е одговорен за следење на поплавите (Реката Ескондидо и Реката Вава), цунами (во Сан Рафаел дел Сур-Манагуа и Коринто-Кинандега) и вулкански ерупции (во Леон, Кинандега и Исла де Ометепе).

Овие системи за рано предупредување се на повеќе нивоа и исто така се дел од Централно Американската регионална мрежа за мониторинг. Владата е одговорна за сите тревожења, кои може да се издадат на три нивоа и заедниците се активно вклучени во градење на капацитетите за одговор (евакуациски планови, подготовка на карти и сигнални патеки), комуникации за предупредување (прием на информации, кодирање и активирање на аларми на ниво на заедница).

Во овие активности се вклучени околу 80 волонтери од Црвениот крст на Никарагва кои работат на локално ниво. Институциите кои учествуваат во финансирањето се Општинските Комитети за Превенција и Ублажување на Катастрофи и на локално ниво, ЦОСУДЕ, ЕЦХО, ИДБ и ЈИЦА.

⁶ На Шпански јазик: *Ley Número 337 de 2000, Ley Creadora del Sistema Nacional para la Prevención, Mitigación, y Atención de Desastres.*

Водечки принцип 2:

Целта е синергии на секое ниво: на ниво на заедница, на национално, регионално и глобално ниво

Како што беше напомнимато, системот за рано предупредување не треба да биде самостоен и изолиран од севкупниот програм за намалување на ризици од катастрофи, туку напротив на секое ниво да биде активен и функционален. Синергиите помеѓу различни нивоа ќе обезбедат најдобра можна заштита на животот и добрата на луѓето. Во Табела 5 се опишани различните улоги за поддршка на Црвениот крст / Црвена полумесечина и невладините организации на полето на воспоставување на систем за рано предупредување во заедницата.

Претставени се примери што може да се очекува од целосно функционален систем за рано предупредување на секое ниво — прво како самостоен систем (колона 1) а потоа и како целосно интегриран систем (колона 2). Владите се одговорни⁷ за заштита на луѓето, како на пример преку креирање и одржување на системи за рано предупредување. Ако се креираат вакви системи на локално ниво, секоја влада има одговорност да обезбедува координација на национално ниво за да се обезбеди заштита на имотот и животот на луѓето. За оваа намена треба да даде мандатот на владини институции преку донесување закони или јасни политики, со соодветни финансиски средства за таа намена.

Како што беше напомнимато погоре, националните друштва имаат посебна помошна улога која ги помага владите во исполнување на оваа обврска. Партнерски невладини организации исто така работат на функционирање на одржливи програми за намалување на ризици од катастрофи и зајакнување на капацитетите за рано предупредување. На национално ниво, корисно е националните друштва и невладиниот сектор да ги зајакнат мрежите за рано предупредување за прием, анализа, толкување и прогнозирање базирано на глобални или регионални мониторинг производи, како што се Регионалните Климатски Форуми.

Добра практика:

Во Западна Африка, во 2007 година, беше објавен првиот апел за сезонско прогнозирање (парите беа добиени преку DREF). Меѓународната Федерација одобри US\$ 750,000 за заштита од поплави и дождови и обезбеди хуманитарна помош, обука за волонтерите и подготовка на планови за дејствување при итни состојби. Како резултат на ова, беа спасени многу животи, времето за одговор значително се намали и ресурсите беа искористени на поефективен начин.

⁷ За земјотреси, има се повеќе можности каде финансиските обврски или раното предупредување не мора да го преземаат владите, туку севкупните мрежи за предупредување може да се поддржат на локално ниво.

Табела 5 **Изолирани наспроти интегрирани напори за рано предупредување, изолирани примери по нивоа**

Ниво на систем за рано предупредување	Изолирани напори за рано предупредување	Интегрирани напори на различни нивоа
На ниво на заедница	Домаќинствата сами ги следат нивоата на реките и вршат евакуација за спасување до одредено ниво, но општинските и националните власти не се запознати и не преземаат дејства за да помогнат во укажување на помош и опоравување.	Домаќинствата слушаат за најавено невреме неколку дена пред настанот, ги споредуваат информациите со локалните капацитети на реките, и може да го спасат имотот и животот на луѓето. Постојат планови и тие се увежбуваат за да се знае како да се постапи кога ќе се упатат предупредувања.
На национално ниво	Националните тела започнуваат со надградба на капацитетите за рано предупредување но постојат малку метеоролошки станици во земјата.	Националната Метеоролошка Служба е поддржана од националните друштва и невладиниот сектор, и се посетуваат ризични области каде нема метеоролошки станици, за да се испитаат едноставни начини преку кои ќе може да се следат состојбите. По анализирање на податоците, тие се архивираат на национално ниво и се интегрираат во системот за рано предупредување.
На регионално ниво	Поплавата внимателно се следи на регионално ниво за рано предупредување но регионалните субјекти не ги земаат во предвид посериозните прогнози кои може да влијаат на локалниот контекст и не ги пренесуваат предупредувањата навремено до секоја земја.	Регионот има корист од регионалните прогнози, Се подобруваат регионалните алатки за постапување во случај на поплави и се воспоставува интернет базиран систем за рано предупредување кој дава предупредувања истовремено за сите земји во прашање за претстојни непосредни настани.
На меѓународно / глобално ниво	Високите технологии обезбедуваат импресивни сезонски прогнози со се поголема точност за веројатна суша. Земјите изложени на ризик може да не ги добијат навремено овие информации и да резултира со негативен импакт на домаќинствата, стоката, и посевите во заедниците изложени на ризици.	Сезонските климатски прогнози се внимателно прилагодени на целната публика, а се организираат и соодветни обуки за подготвеност. Има достапни фондови (Фонд за Итни Состојби при Катастрофи) и позиционирана е хуманитарна помош близу до ризичните области каде може да се случи катастрофата.

Добра практика:

Во Сиера Леоне и Либериа (Проект за надградба на капацитети за менаџирање на катастрофи во Западна Африка, 2008-12), иако националните служби за рано предупредување и метеоролошките служби не се опремени со опрема за давање на предупредувања, систематското вклучување на властите одговорни за кризен менаџмент во обуките за рано предупредување во локалните заедници во двете земји овозможи подобро да се разбере аспектот на раното предупредување кое се заснова на луѓето и придонесе за усогласување на националните законодавства со националните системи за рано предупредување.

Научени лекции:

И покрај значителниот напредок кој е остварен на полето на сезонските прогнозирања, постои сеуште простор за надградување на состојбите на овој план. Секогаш постои веројатност да се случат и настаните за кои постои мала веројатност дека ќе се случат. Црвениот крст на Монголија работи во тесна соработка со Меѓународниот Истражувачки Институт за Клима и Општество за време на периодот декември 2009 - февруари 2010, но следењето на информации (пример, еден од пет шанси за зимата да биде поладна од вообичаено) не придонесе во изработката на апел за преземање на превентивни активности.

Следниот мај, владата објави вонредна состојба за време на која загинаа 8.4 милиони грла стока. Ретроспективно, иако прогнозите навестувале мала веројатност сепак требало да се преземе одредена акција имајќи го во предвид влијанието на ладните зими во Монголија по летните суши кои ги оставија пасиштата пусти и земјоделците без сено.

Водечки принцип 3:

Целта е постоење на системи за рано предупредување за повеќе опасности

Системот за рано предупредување претставува систем од системи, кој централизира информации, одговори и предупредувања, во однос на опасности кои преставуваат непосредна закана на одредено ниво, со посебен осврт на отпорноста и ранливоста. Ова не значи дека субјектите одговорни за рано предупредување на централно ниво треба да се ангажираат во сите компоненти за сите опасности, туку тие треба да компилираат, разбираат и споделуваат идеи во подсистемите на начин кој поттикнува синергии и го ограничува непотребното дуплирање на напори и средства.

Предностите на системите за рано предупредување за различни опасности се многукратни. Најважната предност е дека системите за рано предупредување за различни опасности, по дефиниција, се развиваат врз основа на систематска анализа и приоритетизирање на одреден сет на опасности и закани на кои е изложена земјата или заедницата.

Тоа значи дека по систематското разгледување на опасностите треба да се идентификуваат најштетните и најнепосредните. Интегративната и сеопфатна анализа овозможува предиспозиционирање на системот за рано предупредување на поцврста основа. Системот за рано предупредување кој е одговорен за менаџирање на повеќе различни опасности ќе има посебен бенефит од следниве аспекти:

- Постабилни нивоа на активности за рано предупредување во текот на целата година: за време на мирната сезона додека одредена опасност е латентна, односно во мирување тогаш веројатно постои потреба за следење на друга опасност. Кога две опасности се во мирување (пример, поплави во сушна сезона), сепак ќе постои потреба за мониторинг на ранливост (или отпорност).
- Поголема ефикасност на ограничените човечки и финансиски ресурси: централизираниот систем за рано предупредување на било кое ниво го минимизира одржувањето на системот и бројот на потребни волонтери/вработени. На пример, за следење на показателите за одредена опасност можеби нема да има потреба за целосен ангажман (полно работно време) на едно лице.
- Поголема јасност: единствен систем на овластување ќе резултира со помала конфузија за корисниците во однос на барање на информации за рано предупредување.

Опасностите различно се однесуваат и може да имаат различни влијанија во различни временски периоди и на различни географски локации, но другите елементи на повеќето системи за рано предупредување, во суштина се многу слични:

- Потреба и процес (не инструменти) за мониторинг
- Потреба за фазно предупредување (пример, зелена, жолта и црвена фаза) и процеси за утврдување на прагови кои предизвикуваат акција
- Канали за комуникација кои се користат за издавање предупредувања.

Подолу се прикажани неколку примери на напори за различни опасности на различни нивоа:

Добра практика:

Во четири земји во Азиско-Пацифичкиот регион (Индонезија, Филипините, Шри Ланка и Виетнам) Американскиот Црвен крст и Азискиот Центар за Подготвеност при Катастрофи организираа проект под името “Фасилитирање на интегрирање на предупредување за цунами преку зајакнување на системи за предупредување од разни опасности.” Проектот има за цел да формира нови и да ги зајакне постојните национални форуми за рано предупредување, да ги надгради капацитетите на националните друштва за трансформирање на информации за разни опасности во различни опции за одговор и за комуницирање на овие опции во заедниците кои се изложени на ризици. Проектот исто така има за цел да го поткрепи системот на надзор за да се тестира функционалноста и сигурноста на системите за рано предупредување во соработка со национални одговорни субјекти за рано предупредување и менаџирање на катастрофи, како и релевантни невладини организации.

Добра практика:

Цунамито од 2004 година претставуваше поттик за формирање на организација позната под името Регионален Интегриран Систем за Рано Предупредување од Разни Опасности. Ова е централизиран високо технолошки систем за рано предупредување кој го користат 26 земји кои лежат на Индискиот Океан.

Добра практика:

Во Индонезија, градот Семаранг (подржан од Меѓународната Стратегија за намалување на ризици на Обединетите Нации / ДКЛВ) се справува со различни катастрофи како на пример пораст на морското ниво, високите бранови на плимата, проблеми со клизишта и урбани проблеми. Ова укажува дека постои потреба за следење на динамичката долгорочна урбана ранливост и ризици и развивање на механизми за рано предупредување за присутни опасности.

Научени лекции:

Франција, поучена од стравотниот топлотен бран кој ја зафати земјата во 2003 година, сега има комбиниран план кој се спроведува во соработка со Метеоролошкиот Завод на Франција, Планот за Подготвеност при Катастрофи на Штабот за Кризен Менаџмент и Одделот за Безбедност на Франција, се со цел да се следат осумте природни опасности преку користење на систем за предупредување со бои, со директна врска до медиумите, локалните власти, јавните претпријатија и електростопанството, и др.

Водечки принцип 4:

Системско вклучување на ранливост

Ризикот е функција составена од два елемента: опасност и ранливост. Заради оваа едноставна причина, ако нашата цел е да намалиме одреден ризик, не можеме да размислуваме за рано предупредување за опасности изолирано од рано предупредување за ранливост. Опасностите и ранливоста мора да заземат посебно важно место во системот за рано предупредување. Историски гледано, системот за рано предупредување го насочува вниманието на мониторингот и предупредувањето за опасности и закани. Запоставувањето на аспектот на ранливоста е најголемата слабост идентификувана во целиот свет. Отпорноста се препознава како позитивна страна на ранливоста, па затоа може систематски да се замени употребата на овој термин со промена на значењето.

Како што Црвениот крст/Црвената полумесечина и невладиниот сектор може да ги поддржуваат владите во однос на разбирање, следење, подготовка на одговор и предупредување во однос на опасности, тие истото може да го сторат во однос на обезбедување поддршка за намалување на ранливоста на населението. На речиси ист начин се избираат показатели за следење на опасности, показатели може да се идентификуваат за следење на нивоа на ранливост, како на пример нивоа на приходи или нивоа на сиромаштија кои ја презентираат имотната состојба и различните ресурси кои им се достапни на луѓето во заедницата за опоравување од одредена итна состојба.

Опасностите и ранливата состојба на луѓето се менуваат со текот на времето и влијаат на различни области и на домаќинствата на најразлични начини. Опасностите се случуваат и поминуваат — не сите имаат почетен или краен датум кои лесно се одредуваат (како на пример при суша). Слично на тоа, ранливата состојба исто така се менува во текот на годината. Само како пример, многу заедници во Африка се соочуваат 'со сезони во годината кога недостасува храна' кога на пристапот до храна влијае недостаток на производство и куповната моќ. Меѓутоа, дури и во оваа сезона, има семејства кои имаат ресурси од различни извори на приходи (како на пример добиток) кои ги прават отпорни и им овозможуваат лесно да се опорават од непосредна опасност. Опасностите и ранливата состојба треба заедно да се проценуваат со цел да се следат ризиците. Домаќинствата кои се најизложени на опасноста и се соочени со најголемо ниво на ранливост нормално би требале да имаат најголема потреба од рано предупредување. Исто како што е важно навремено да се предупреди богата (помалку ранлива) заедница која е непосредно на патот на циклон, подеднакво е важно да се следат состојбите во хронично сиромашните заедници каде состојбата и ресурсите се лоши дури и без некоја непосредна надворешна опасност. Систематското вклучување на ранливоста може да придонесе системот за рано предупредување да се вклучи и само како резултат на ранливоста, без присуство на некоја мерлива или непосредна опасност.

Добра практика:

Активностите на Save the Children од Велика Британија во Рогот на Африка покажаа дека системот за рано предупредување обезбедува богати информации за овчарските заедници со кои тие имаат системски увид на стоката земајќи ги во предвид непосредните опасности и катастрофи. Резултатите покажаа дека мониторингот на ранливоста заедно со следењето на физичките опасности го подобрува знаењето за заштита во заедниците изложени на ризици.

Добра практика:

Од топлотниот бран кој се случи во 2003 година, граѓанскиот сектор, вклучително и Црвениот крст соработуваат со Францускиот оддел за безбедност во подготовката на нов летен план за справување со топлотен бран, со кој ќе може да се следи ранливоста и ќе се спроведуваат дневни посети на оние кои се најзагрозени при екстремните температури. Посетителите носат храна/пијалаци и им помагаат на луѓето да се истушираат, да јадат и др.

Добра практика:

Во Уганда, Агенцијата за техничка соработка и развој го води Проектот за Брза Процена на Ранливост на Заедниците. Ова е проект за рано предупредување кој се базира на СМС пораки со кој се следат и мапираат најкритичните трендови во областите Амуру и Падер. Системот собира тековни информации за ранливост во секојдневниот живот на заедниците, и при тоа се алармираат властите во регионот доколку постои некоја итна потреба. Следените показатели се однесуваат на високи нивоа на врнежи од дожд, докази за присутност на пандемија, појава на заразни болести од помал обем кај ранливото население (деца и др.).

Добра практика:

Политиката во однос на сушите во североисточен Бразил (Државата Цеара) придонесе за надминување на недостатоци на вода но не беше ефективна во однос на намалување на долгорочната ранливост на населението. Сепак напорите во Цеара придонесоа за ублажување на последиците од сушата, преку осигурување на имотот на земјоделците, градење на резервоари со вода и градење брани за задржување на водата за време на дождовната сезона.

Од 2000 година, влијанието на исклучените лица со ранливост резултираше со нефункционалност на системите за рано предупредување што резултираше со иницирање на бројни дискусии и научни дебати. Искуствата прикажани подоле, го поплочија патот за учење од аспект на

тоа дека системите за рано предупредување треба да го земат во предвид и аспектот на ранливост, како карактеристика на системот за рано предупредување која може да се поистовети со опасност.

Научена лекција:

Во текот на летото во 2003 година, исклучително јак топлотен удар ја зафати Западна Европа. Иако постојано се упатуваа предупредувања преку голем број на комуникациски канали, недостатокот на внимателно разгледување на показателите на ранливост (возраст, изолација, и др.), резултираше со над 15,000 илјади загинати за помалку од две недели. Повеќето од овие лица беа стари лица, изолирани лица или лица кои не добиле предупредување.

Научена лекција:

Кризата со храна во Нигер во 2004 и 2005 година беше тешка. Таа беше предизвикана од раното прекинување на дождовите во 2004 година; што доведе до огромни штети на пасиштата и посевите, висока цена на храната и хронична сиромаштија. Одложената реакција во однос на раното предупредување во Нигер покажа дека храната со криза е тесно поврзана со сиромаштијата и состојбата на јавните услуги во државата – со природните опасности како значаен фактор. Како што Еилертс (2006) напиша: “Најнепосредниот предизвик лежи во прифаќањето дека не може повеќе да ги ограничиме мониторингот и анализата исклучиво на ‘безбедноста на храна’ и кризата поврзана со храна. Итните состојби од различен вид, на многу различни места, ќе бидат причина за многу следни кризи со храна или глад на населението. Навистина, идентификувањето што не треба да се следи ќе биде една од нашите најтешки задачи.”

Научена лекција:

Во Монголија се случуваа серија на интензивни суши во периодот помеѓу 1999 - 2002 година и повторно во периодот 2004-2005 година. Кога во 2009 година повторно имаше сушно лето, во земјата постоеше страв дека силната зима повторно ќе го намали бројот на сточните грла. Регионалната канцеларија на Црвен крст ги консултираше податоците од регионалните прогнози и покрај 20% шанси за поладни од просечни температури, зимата 2009–10 резултираше со остро и ненадејно паѓање на температурите континуирано со континуирано паѓање на снег. Како резултат на тоа загинаа илјадници грал стока, заради што бројни сточари останаа без извор за опстојување, и до мај 2010, две третини од регионот беше во вонредна состојба. Иако Црвениот крст внимателно ја следеше состојбата, не постоеше систематски метод за следење на ранливоста во рамки на системот за рано предупредување. Да постоеја барем одредени показатели за зголеменото ниво на ранливост можеби ќе можеше да се обезбеди ДРЕФ алокација и ќе се спасеа многу животи.

Водечки принцип 5:

Дизајнирање на компоненти за рано предупредување со повеќе функции

Имајќи предвид дека катастрофите не се секогаш примарна преокупација на заедниците изложени на ризици, одржливоста на системите за рано предупредување зависат од предложените компоненти на системот кои имаат повеќеенаменски цели во рамки на одредена заедница. Во светот, субјектите кои се одговорни за намалување на ризици од катастрофи редовно се изненадени со приоритетите во заедниците изложени на ризици кои ги поддржуваат.

Наместо акцентот да се стави на опасните цунами или периодичните поплави кои одземаат околу 5 животи секоја година, ранливите заедници во земјите во развој посветуваат повеќе внимание на секојдневното преживување, безбедноста на храната и задоволувањето на примарните и социо-културни потреби (трошоци за училиште, трошоци за лекување, вода, крштемки или погребни) кои треба да ги покријат на месечна основа. Заради тоа многу е важно напорите кои се посветуваат на полето на раното предупредување да ги имаат во предвид приоритетите и потребите на локалните заедници.

Има 2 различни техники кои може да се користат за разгледување на прашања поврзани со раното предупредување и секојдневните потреби на населението: **активности за акумулирање на приходи и повеќеенаменска опрема**; следува опис на двете работи:

- Развојот на активностите за акумулирање на приходи може директно да се поврзе со системот за рано предупредување. Утврдено е дека кога се организира одредена активност за обезбедување на парични средства на одржлив начин од страна на волонтери или членови на заедница изложена на ризици, тие треба да бидат во можност и да сакаат да резервираат одреден дел од парите за финансирање на активности за рано предупредување, одвојувајќи го притоа поголемиот дел од средствата за задоволување на локалните нивни потреби на начини кои тие ги предлагаат.
- Било кој дел од системот за рано предупредување кој се додава на процесот на секое ниво (особено на ниво на заедница) мора да опслужи истовремено повеќе од една цел. Тука може да се вклучи опрема за комуникации која што покрај користењето за рано предупредување ќе се користи и за свикување состаноци или во евакуациски засолништа или пак за училишни намени или за верски потреби. **Мултифункционалноста** не мора секогаш да се практикува. Поврзувањето на функциите за предупредување со

системите кои служат за научни или други тековни потреби може да го има истиот ефект.

Добра практика:

Организацијата за меѓународна соработка од Малави и Црвениот крст на Малави организираат заеднички систем за рано предупредување во заедницата за одбрана од поплави. Покрај обезбедувањето на парични средства за дневни потреби се обезбедуваат и средства за мерачи на нивото на вода во реката како и средства за телефонски трошоци и студиски посети на други заедници по течението на реката.

Добра практика:

Во Централна Америка користењето на радио системи иницијално беше направено за да се дадат предупредувања за опасности од поплави. Денеска тие се користат за опслужување на основните комуникациски функции. Радијата секојдневно се употребуваат и претставуваат интегрален дел од животот на заедниците. Како резултат на тоа тие добро се одржуваат и се достапни кога е потребно да се даде предупредување. Дури иако предупредувањето се дава за некои ретки настани, опремата се одржува бидејќи таа е дел од секојдневниот живот на заедниците.

Добра практика:

Во Мозамбик и Мадагаскар, Хуманитарната Канцеларија на Европската Комисија (ЕЦХО) финансираше систем за рано предупредување кој е тесно поврзан со засолништата за заштита од циклони. Кога не е сезоната на циклони, засолништата се користат како цркви или училишта а административните тела се грижат за нивното одржување и функционирање со цел да бидат употребливи за време на сезоната на циклоните.

Научени лекции:

Во Хазинфо (Шри Ланка) проектот, со кој се обезбеди опрема (мобилни телефони) за рано предупредување на заедниците беше увидено дека опремата е запоставена и дадена да се користи за друга намена откако финансирањето на проектот и обуката завршиле. Ова е како резултат на тоа што не била начелно добро обмислена мултинаменската употреба на опремата; потребите на заедницата требало подлабоко да се анализираат но за жал времето тоа не го дозволило.

Водечки принцип 6:

Интегрирање на повеќе временски рамки

Со цел да се искористи предноста на подолгите временски периоди кои се достапни за подготовка и менаџирање на предизвиците сврзани со климатските промени ранливи состојби, корисно е да се инкорпорираат различни временски рамки за обезбедување на информации за рано предупредување во системот за рано предупредување.

За одговорот да биде релевантен, кога се користат информации за прогнозирање со различни временски периоди, важно е да се разбере дека планираниот збир на активности кој се планира на локално ниво пред започнување на екстремниот настан може да биде различен од сетот на акции кои се предвидени многу порано, на пример кога сезонските прогнози предвидуваат зголемен ризик од поплави за претстојна дождовна сезона. Ова се случува како резултат на тоа што колку прогнозата се дава временски подолго однапред, толку помалку таа е сигурна и содржи далеку помалку информации. Заради тоа, различни видови на информации ќе бидат соодветни за различни временски периоди на предвидување и прогнозирање.

Црвениот крст / Црвената полумесечина има подготвена алатка (наречена Одговор во Различни Временски Рамки) која им помага на одговорните лица кои работат на полето на намалување на ризици од катастрофи (или поточно на полето на раното предупредување) на национално или локално ниво да истражуваат соодветни одговори во пресрет на определено опасност која треба да се случи во различни временски рокови (минути, денови, месеци, сезони, години). Овој пристап е објаснет во повеќе детали во следното поглавје.

Како менаџер за ризици од катастрофи, треба да го планирате најлошото можно сценарио. Поедноставен водич ви е претставен во табела 6 каде се прикажани најлоши можни сценарија; и каде времето за предупредување може или не може да биде порано од тоа. Опасностите кои се прикажани на левата страна на табелата вообичаено имаат предупредувања со кратки временски периоди отколку опасностите кои се прикажани на десната страна. Кај земјотресите, на пример, моменталната технологија се подобрува и можни се предупредувања по појавата на првите сигнали за п-бранови, со што се обезбедува предупредување во реално време или можност за реагирање само во период од секунди; колку домаќинството е пооддалечено од критичната зона, толку повеќе време има за да се подготви и реагира на итната состојба.

Прогнозирањето во однос на поплавите исто така го подобрува и веродостојниот период за предупредување кој се движи до седум дена однапред пред настанот. Иако предупредувањата за сушите се достапни недели пред започнувањето на сушите (средната колона), сезонските

прогнози за сушите сега обезбедуваат многу поголеми можности за преземање на подготвителни мерки. За сите опасности или закани, мерките за претпазливост се секогаш од суштинско значење без разлика на временскиот период на настанот.

Табела 6: Генерализирана ‘најлоши можни’ сценарија за утврдување рокови за рано предупредување

Реално време	Краткорочно прогнозирање	Среднорочно прогнозирање	Долгорочно прогнозирање
секунди-минути	часови-денови	недели-месеци-сезони	години или повеќе
земјотреси	бури	суши	покачување на морско ниво
индустриски закани	шумски пожари	екстремни температури	деградација на шуми
вртлози прашина	тропски циклони	конфликти	опустошување на земјиште
торнада	лизгање земјиште		суша
поплави	поплави		екстремни дождови
	цунами		деградација на земјиште
	вулкани		загадување на животна средина
	топлотни бранови		
	епидемии		

Добра практика:

Истражувањата во периодот од 2000-2004 спроведени од АДПЦ / УСАИД придонеле за продолжување на рокот на системите за прогнозирање и рано предвидување при поплави од 72 часа на 10 дена. За време на периодот 2006-2009, КЕАР Бангладеш, преку УСАИД, поддржа програм за тестирање и трансфер на оваа технологија на властите на Бангладеш. Главна цел на моделот е надградба на капацитетите за одржливо генерирање и примена на методи за долгорочно прогнозирање, преку користење на три шеми за прогнозирање: краткорочно прогнозирање (1-10 дена), среднорочно прогнозирање (20-25 дена) и долгорочно прогнозирање (1-6 месеци). Краткорочното прогнозирање (1-10 дена) се покажало како исклучително добро при прогнозирање на поплавите во 2008 година.

Добра практика:

Црвениот крст на Хаити, Владата на Хаити и партнерски невладини организации заедно изработија волонтерски систем за рано предупредување со користење на СМС пораки за предупредување од бури, цунами и поплави. Еден друг систем на Хаити е фокусиран на прогнозирање на ширење на инфективни болести за да се овозможи навремен одговор на итни здравствени предизвици.

Водечки принцип 7:

Инкорпорирање на различни системи на знаење

Исто како што е важна науката за упатувањето на пораки за рано предупредување, во таа насока се важни и други различни системи и извори на знаења со цел успешно да се заокружи сликата за системите за рано предупредување.

Токму затоа, најдобрите системи за рано предупредување треба да ги искористат сите различни системи на знаења со цел да се максимализираат ефектите од активностите за рано предупредување на населението и спасување на колку што е можно повеќе човечки животи.

Литературата на оваа тема генерално зборува за три системи на знаења: пренесени знаења, знаења стекнати од претходни искуства и знаења од емпирички сознанија. Додека поединците и домаќинствата всушност ги поседуваат првите два извори на знаења (честопати наречени вродени, локални или фолклорни/народни знаења), емпиричките знаења се генерално резервирани за науката.

- **Пренесеното знаење** е знаењето кое се пренесува на поединец преку било која форма на комуникација и е регистрирано во усните преданија или сеќавања на луѓето: приказни, песни, разговори, и др; длабоко всадени во генерациите на луѓето, и легитимноста на овие знаења ретко се оспорува или дебатира од страна на заедницата.
- **Знаења од искуства** се оние знаења кои се стекнати од лична изложување на одредено дејство или пак лично искуство; бидејќи вообичаено не се дискутира ниту пак често се регистрира како појава. Овој вид на знаења честопати се оспоруваат и се категоризираат како ненаучни знаења.
- **Емпиричко знаење** е знаењето 'создадено' како резултат на научни докази стекнати за време на научни експерименти или следење на одредени состојби.

Примери за значењето на секој од овие видови на знаења се прикажани во Табела 7.

Јазичните преданија се честопати важна компонента на пренесување на знаења од едни на други луѓе. Тенденцијата да се разберат уникатните квалитети на јазикот честопати ни овозможуваат да дојдеме до фасцинантни податоци во однос на корисниците што може да даде значителен придонес во однос на зајакнувањето на системите за рано предупредување.

Добра практика:

Еден од најпрактичните чекори на Црвениот крст на Самоа е што овозможи надминување на јазичните бариери. Речиси секое село во Самоа има различни термини за север, југ, исток или запад, што претставува проблем во толкувањето на информациите за рано предупредување. За да се надмине овој проблем, националното друштво служи како врска помеѓу заедниците и техничарите кои помагаат во толкувањето на метеоролошките информации и предупредувања поврзани со метеоролошката состојба. Тешко е да се најде подобар пример како Црвениот крст може да им помогне на заедниците на најевтин или целосно бесплатен начин да бидат подобро подготвени да одговорат на опасностите.

Добра практика:

Еден од најголемите предизвици на речното прогнозирање во Непал е комуницирањето пораки до оддалечените заедници. Пример за тоа е песната која беше напишана во рамки на натпреварот за подигање на свест за опасности од поплави. Акцијата беше финансирана од организацијата Практична Акција, која користи соодветна технологија за надминување на сиромаштијата низ целиот свет. Оваа организација се обиде да воведи повеќе различни пристапи меѓу кои и поетски натпревар кои се покажаа како многу ефективни и популарни. Песната е преведена на англиски јазик, всушност во оригиналната верзија е испеана на јазикот Тару!

Стихотворба за подигање на свест за рано предупредување

Ако падне обилен дожд во Данг
 Насекаде ќе се прошират вести за тоа
 “Предупредување, Предупредување” вели
 тимот
 Разбудете се сите
 Земете си ги најпотребните работи
 Спасете си го животот
 Веднаш штотуѓу ќе ја чуете веста

 Земете си ги документите
 Земете го накитот
 Земете се што ви треба
 Телефоните свонат, се слуша звук на сирени
 Вестите брзо се шират
 Добивме вести од Чипенг

Телефоните свонат, се слуша звук на сирени
 Бегајте во засолниште
 Бегајте во засолниште
 Помогнете им и на другите да стигнат до
 таму

Не заборавајте ги старите лица
 Не заборавајте ги бремениите жени
 И луѓето кои не може да одат
 И луѓето кои не може да зборуваат

На крај, не заборавајте никого
 Особено најранливите лица
 “Барајте, барајте” вика тимот
 Спасете ги сите кои бараат помош

Телефоните свонат, се слуша звук на сирени
 Вестите брзо се шират

Табела 7: Примери на знаења за системи за рано предупредување според различни типови

Форма на знаење	Добра практика	Научена лекција
Пренесени од претходни генерации по пат на песни или легенди Без потреба од помош од современа технологија	<p>Следниве примери се од цунамито во Индискиот Океан во 2004 година:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тајланд: За народот Мокен од Суринските Острови, “седумте големи бранови” е легенда која се пренесува од колено на колено: цунамите се вешто енкодирани во легендата за ‘китот’ односно големиот бран. Легендата вели дека кога бранот на брегот ненадејно ќе пресуши, треба да се бега на повисоко за да се избегнат “седумте големи бранови.” • Индонезија: Жителите на Симелиските Острови се спасија од цунамите во 2004 година во голема мера благодарение на тоа што позитивно реагираа на предупредувањата кои датираат уште од 100 години прикажани во песна која ја пеат сите локални деца. • Индија (островите Андаман и Никобар): Научниците веруваат дека старите знаења за движењето на ветрот, морето и птиците и помогнале на овие традиционални заедници да го “насетат” цунамито и да побегнат во повисоките шуми, далеку пред брановите да го удрат брегот. 	Имигрантите на Симелиските и Соломонските острови изгинаа бидејќи не ги имаа истите знаења како локалното население и немаа можност да ги добијат истите пораки за предупредување како останатото население .
Лични искуства	<p>Непал/Документи за практична акција со показатели за предупредување за: лизгање земјиште, големи врнежи дожд, поплави, вулкани:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Прашина падната на тотеми • Ржење на мечки и немир кај кокошки • Вертикално наместо хоризонтално тресење на земјиште • Птици кои ги напуштаат гнездата • Континуирано лаење на кучиња и душкање на земјата на кучињата • Морски змии бегаат на суво на брегот 	Црвениот крст на Соломонските острови има документирани сознанија дека паѓањето на оревите од дрвата се користи како предупредување кај паганските свештени за непосредна опасност од бури и невреме.
Емпирични (научни) искуства	Сателитските снимки од изминатите 35 години претставуваат речиси сигурна прогноза за траекториите на бурите и период на нивно погодување на крајбрежните подрачја.	И покрај високо технолошките средства за рано предупредување за цунами на Хаваите, имаше над 250,000 жртви од цунамито во Индискиот Океан во 2004 година.

Водечки принцип 8:

Земање во предвид на постојни ризици и состојби на несигурност

За жал, сите знаења дискутирани погоре почнуваат да не функционираат како резултат на се поголемите глобални притисоци. Како прво, глобализацијата и современиот развој резултираа со променети имотна добросостојба и помалку комуникација помеѓу генерациите па така може да се каже дека системот на пренесување пораки од минатото не се смета повеќе за релевантен или приоритетен за новата генерација. Иако технологијата и телекомуникациите овозможуваат пристап до неограничени извори на информации преку интернет и социјалните медиуми, овие промени може уште повеќе да ги оттурнат знаењата од минатото подалеку од нас. Како второ, загревањето на атмосферата е резултат на климатските промени и влијанието од ова започнува да се чувствува на порано утврдените показатели за рано предупредување — некој од нив повеќе не се релевантни и сигурни. Овие два елементи играат значителна улога на системите за рано предупредување. Денес, дури и за научни мерења, минатото не е сигурен показател или мерка за идни состојби; основите за оваа генерација се изгубени.

Покрај тоа, климатските промени⁸ се повеќе имаат влијание на ранливите состојби на луѓето и резултираат со појава на опасности и во региони во светот кои порано не биле предмет на вакви опасности (пример, поплави во области каде по традиција се присутни суши). Заради тоа може да се заклучи дека географијата и календарот на опасностите значително еволуираат. Покрај тоа, сведоци сме на уште една промена а тоа е појавата на опасности како резултат на екстремни временски околности: областите кои обично се влажни се уште поважни; областите каде има хронична суша се соочуваат со се подолги суши. Порастот на температурите може да го промени географскиот опсег на некои преносители на болести, како на пример комарците или други штетници, кои може да ги погодат заедниците лоцирани на повисока надморска висина кои порано се сметаат за безбедни и заштитени. Овие нови трендови го прават раното предупредување уште поважно, исто така и во области кои порано не се сметаа за ризични.

Брзата и непланирана урбанизација исто така создава нови ризици, поголема изложеност на опасности и зголемена ранливост. Зголемувањето на бројот на жители со домови лоцирани на крајбрежјето или во речните долини значи повеќе луѓе изложени на поплави и морски опасности (урагани, цунами, покачување на нивото на морињата, и др.). Зголемената густина на населението во урбаните преградија исто така има импликации на ранливоста, сиромаштијата и зголеменото ширење на

⁸ За повеќе детали за климатските промени, погледнете го извештајот на IPCC SREX report (Менаџирање на ризици при екстремни настани и катастрофи како резултат на климатски промени - <http://ipcc-wg2.gov/SREX/>) и регионалниот извештај за "Научени лекции од SREX" достапен на: <http://cdkn.org/2012/04/new-cdkn-reports-willhelp-developing-countriesplan-for-climateextremes/>).

болести. Климатските промени исто така го зголемуваат притисокот во однос на предизвиците поврзани со менаџирањето на ризици од катастрофи во урбаните средини бидејќи руралните опасности и катастрофи ги принудуваат домаќинствата да бараат вработување или помош во урбаните населби. Поголемата концентрација на луѓе во областите подложни на катастрофи (пораст на население во големите градови во сеизмички региони) значи поголем ризик и некои урбани заедници се градат на многу опасни локации.

Влијанието на многу различни процеси (пример, пораст на население, неодржлив развој, брза непланирана урбанизација, климатски промени, деградација на животната средина, локални промени на пазарот и во управувањето) значително придонесуваат за зголемување на ранливоста на луѓето и намалување на нивниот капацитет да се справат или опорават од опасности и закани. Заедно со се поголемиот број на ризици секогаш е присутна и несигурноста. Неадекватните норми надополнети со комплексната интеракција на климатските промени и временските системи резултираат со несигурно прогнозирање на времето, што остава простор за поголеми грешки и потешко толкување на предупредувања. Заедниците треба да ги разберат потешкотиите во обезбедувањето на точни прогнози и намалување на ризици од катастрофи а на практичарите за менаџирање на катастрофи потребна им е техничка помош за толкување и делување на надворешните прогнози и оние кои доаѓаат како резултат на мониторингот кој се спроведува во заедницата. Дури и со техничка помош, на практичарите им треба сет на алатки со кои треба да бидат во можност да се справат со било какви изненадувања.

Моменталните знаења за климатските промени веќе ни даваат знаци за рано предупредување кои наложуваат итна акција. Чинителите кои работат на полето на намалување/менаџирање на ризици од катастрофи треба да го инкорпорираат аспектот на климатските промени во системот за рано предупредување. На пример, треба да се објасни, комуницира и да бидеме подготвени за влошување на моменталните справување со тековни и нови опасности. Практичарите треба да разберат како може да се менува географијата на ризици за да се разбере моменталната состојба и да се предвидат промените на планот на справување со итните состојби. Веќе повеќе од 60 земји имаат спроведено национална процена⁹, во чии рамки се разгледуваат национални планови, одговор при катастрофи и разгледување на променетите временски околности за да се направат измени на полето на раното предупредување.

Добра практика:

Семинарите на Меѓународниот Центар за Интегриран Планински Развој за рано предупредување во Пакистан покажаа дека системите за рано предупредување се речиси заборавени. Во планините, традиционалните системи за предупредување функционираа со помош на сигнализација со

⁹ За повеќе информации за националните процени, погледнете на: www.climatecentre.org/downloads/File/programs/PFCC/CC_PfCC_version%20web.pdf

огледала и оган, врз основа на различните стратегии поврзани со воени, верски и земјоделски активности. Една од предностите беше дека користењето на визуелните (систем на огледала и оган) и аудио (џамии и номади) средства за комуникации му овозможуваа на системот да биде доволно флексибилен за да се адаптира на различни контексти. Исчезнувањето на номадите од Читрал регионот покажува дека се случуваат промени во врските помеѓу висорамнинските и низинските предели, помеѓу пасиштата и селата, помеѓу старите и новите генерации, и помеѓу традиционалните и новите системи за рано предупредување од природни опасности. “Стариот систем замина а новиот не функционира,” е заклучокот на учесниците од семинарот.

Добра практика:

Австралискиот Црвен крст и Црвениот крст на Соломонските Острови имаат интегрирано дел за климатските промени во нивниот прирачник за здравствена превентива со цел практичарите на полето на здравствено превентивната дејност да бидат подобро запознати со врските помеѓу климатските промени, зголемените ризици од катастрофи и порастот на потенцијалните јавни здравствени итни состојби како резултат на промена на шемите кои се случуваат во однос на болестите.

Добра практика:

Надградба на капацитети за адаптација кон климатски промени, координирано од Институтот за Обука и Истражување на Обединетите Нации е проект кој се спроведува во Кенија и Мали кој ја проучува ранливоста. Во Мали, научните информации за климатските промени се ‘преведуваат’ во разбирливи и пристапни визуелни средства, и се дисеминираат во форма на театарски претстави и музика на локалните јазици. Во Малави овој проект се спроведува во соработка со Црвениот крст.

Добра практика:

Во Мозамбик се работи на зајакнување на отпорноста на заедниците со акцент на климатските промени. Активностите се состојат од мапирање на ранливост од поплави во котлината на реката Замбези, при што се евалуира поврзаноста со климатските промени и зајакнување на подготвеноста пред случувањето на опасноста.

Добра практика:

Во Чоко, Колумбија се имплементира осумнаесет месечен проект за подготвеност при катастрофи наменете за 10 заедници. Проектот ја опфаќа и климатската појава “Ла Нина“ како предизвикувач на обилните

врнежи во Колумбија. Во рамки на проектот се инсталира опрема како на пример сигнализација со знаменца, сирени и уреди за мерење на нивото на водата на селектирани локации со цел да се создаде систем за рано предупредување кој е во согласност со правилата и регулативите кој овозможува интегрирање во постојните системи.

Добра практика:

Дводневен семинар организиран од Црвен крст на Фиџи во Фузоу како дел од проектот; “Намалување на Ризици од Катастрофи и Интегрирана Адаптација кон Климатски Промени – Национален Модел Контекст во Заедница во Народна Република Кина со финансиски средства обезбедени од Фински Црвен крст. Со учество на разни претставници на владини институции меѓу кои од доменот на земјоделство, климатски промени и менаџирање на катастрофи како и Заводот за Метеорологија и Црвениот крст на Кина дебатират во однос на справување со климатските промени. Користењето на Моделот на Рано Предупредување/Рана Акција беше искористено за вежбање на сценарио на обилен дожд и лизгање на земјиште. Учесниците дискутираа акции кои може да се преземат во различни временски периоди од годината пред случувањето на одреден настан, преку користење на достапни информации за климатските состојби. Учесниците водеа дискусии за воведување на системи, стручна поддршка и акции кои се веќе достапни за справување со климатските промени како и предлози во однос на работи кои може да се направат подобро или различно.

Научени лекции:

Луѓето кои живеат на вештачките острови во Малаита Провинција, на Соломонските Острови увидоа дека променливите ветрови значително влијаат на традиционалните методи за прогнозирање на време. Соломонските острови имаат ограничени метеоролошки податоци затоа што поголем дел од податоците се уништени за време на граѓанските немири на Соломонските острови. За да се надомести овој недостаток, се користи традиционално знаење, односно знаењето на старците, со цел да се направи процена на ефектите од климатските промени во земјата.

Црвениот крст на Соломонските Острови има податоци дека племињата на западот од земјата имаат големи познавања за растенијата, садењето и нивното однесување и аклиматизирање со ветровите. Во минатото, пристигнувањето и траењето на опасните ветрови можело да се предвиди според периодот на растењето и паѓањето на одредени јаткасти плодови од дрвата. Паганските свештеници кои ги имаат овие знаења сега имаат потешкотии да предвидат кога овие ветрови ќе дојдат и колку време ќе траат (Црвен крст на Соломонски Острови, 2008 година).

Водечки принцип 9:

Системи за рано предупредување без граници: целосен опфат на ранливи состојби и опасности

Опасностите и катастрофите не знаат за граници: тие не почитуваат административни, културни или лингвистички ограничувања; тие не прават разлика помеѓу бунтовнички зони или кампови за раселени лица. Практичарите за намалување/менаџирање на ризици од катастрофи мора да размислуваат исто како опасноста, и да го имаат во предвид севкупниот потенцијал и опсег на опасноста без разлика на предодредените и социјално поставени граници.

Во случај кога има премногу вода—поплави, корисно е прашањето на раното предупредување да се поврзе со разгледување на речното подрачје и конкретната област. Речното подрачје претставува целокупниот регион кој се снабдува или испушта вода од еден речен систем. Заедниците лоцирани на горниот тек на речното подрачје честопати прво кај нив паѓа дождот и тие може да не се погодени или пак да се многу малку погодени од поплавата отколку заедниците лоцирани низводно по реката.

Ова им дава важна улога на полето на мониторингот и тревожењето на соседите лоцирани низводно по реката. Развивањето на добри односи на заедниците по течението на реката во однос на мерки за рано предупредување, го зајакнува разбирањето и значително придонесува за спасување на човечки животи. Пристапот за воспоставување на ефикасен систем за рано предупредување е тесно поврзан со менаџирањето на големите брани и речните корита.

Во случај пак на недостаток на вода — суша, погодените заедници кои се раздалечени една од друга може да споделуваат стратегии како да одговорат на сезонските прогнози. Многу е корисно да се спојат домаќинства од различни бранши во синџирот на храна — оние кои произведуваат, продаваат и /или зависно од потребите на пазарот — истражување на различни видови на достапни информации и можности за одговор на различни видови на опасности.

Ваквите напори може да придонесат за пошироко разбирање на заедниците и како нивните акции се меѓусебно поврзани со акции на други чинители и субјекти. Во двата случаи, опасностите и катастрофите ги надминуваат националните граници. Генерално, корисно е да се истражат прекуграничните и меѓурегионалните системи за рано предупредување преку поддржување и создавање на билатерални и регионални договори помеѓу државите, вклучително и креирање на координативни механизми за прекугранични опасности, како на пример поплави кои се случуваат на исто речно подрачје.

Во рамки на механизмите може да се предвиди размена на информации и активности за надградба на капацитети.

Добра практика:

Системот за рано предупредување на заедници од поплави во Чиквава, Малави, го менаџира организацијата Христијанска Помош, и во него се вклучени три заедници кои следат мерачи на висина на вода на клучни точки на реката Мванза. Тие разменуваат информации по мобилни телефони до селата по течението на реката. Потоа, вестите до населението се пренесуваат со мегафони и со објавување на информации на постери истакнати на јавни локации во населбите за да се информира засегнатото население.

Добра практика:

Во 2008 година, во Сомалија, 20 различни организации (невладини организации, владини агенции/служби, и државни институции) од Регионот Сомали (Етиопија), Зоната Борена (Етиопија) и Мојале (Кенија) учествуваа на работилница под наслов: “Прекугранично рано предупредување и одговор на катастрофи.”

Активностите кои беа договорени од сите учесници меѓу другото беа: хармонизирање на различни мониторинг формати за рано предупредување, поголема вклученост на заедниците во собирањето податоци и поднесување извештаи за рано предупредување и подобрување на аспектите поврзани со споделување и дисеминирање на информации за рано предупредување.

Добра практика:

Механизмот за рано предупредување и одговор на конфликти за седум земји членки за подрегионот на Рогот на Африка е насочен исклучиво на прекугранични конфликти на селаните.

Добра практика:

По случувањето на големите поплави во Замбези во 2001 година, некои од субјектите сметаа дека вината лежи за големите поплави во двете големи брани по течението на реката, Кариба на границата помеѓу Замбија и Зимбабве и Кахора Баса во провинцијата Тете во Мозамбик.

Со цел да се направи увид во однос на улогата на меѓународниот проток на реките и менаџирањето на браните по течението на реките, УСАИД финансираше проект преку кој беа поканети високи владини службеници

од Националниот Институт за Менаџирање на Катастрофи на Мозамбик, Институтот за вода и метеорологија; главните уредници на Радио Мозамбик и Националниот Весник; директорот на Светската Програма за Храна во земјата; Јужно-Африканската Развојна Агенција, и регионалната Единица за алармирање, да направат заедничка посета на браните Кариба и Кахора Баса.

Претставниците на горе наведените субјекти беа запознати со функционирањето на браните и како се следат временските прогнози за потребите од планирање на годишни испуштања на водата. Ова патување отвори дијалог помеѓу управителите на браните и одговорните власи во Мозамбик, и ја подигна свеста на чинителите во однос на последиците од испуштањето на водата во горниот тек на реката и потребата за соработка и споделување на прекугранични информации.

Добра практика:

Во Кенија и Уганда, Иницијативата за решавање на прекуграничниот судир помеѓу Додо и Туркана (имплементирана во 2005 година) ги вклучи овчарските заедници од двете страни на меѓународната граница. Судирите помеѓу земјите имаат долга историја и се резултат на сезонските суши, кои резултираат со потреба да се споделуваат пасишта и извори на вода. Проектот имаше за цел да поттикне дијалог помеѓу заедниците (состаноци кои имаат за цел да се речат судирот) и да се ангажираат двете страни во активности за ублажување на состојбите (рехабилитација на водните извори за стока, на страната на Уганд (локација Камион / Оропои).

Научени лекции:

Класичен пример на комплексноста на прекуграничните прашања е случајот со една агенција во Малави која имплементираше проект за контрола на речни поплави по пат на засадување на трева на бреговите на реката. Самата река беше граница помеѓу две држави, само едната страна од брегот на реката беше засаден со трева бидејќи агенцијата немаше пристап за работа до другиот брег заради спор со властите од другата страна. Иако проектот можеби го намали поплавувањето во една област постоеше загриженост од опасност дека тоа може да предизвика поплавување од другата страна на брегот на реката. Овој случај јасно покажува дека постои потреба од сеопфатна прекугранична соработка за справување со опасноста.

Водечки принцип 10:

Користење на соодветна технологија

Науката има направено значителен напредок особено во делот на мониторингот и прогнозирање на системите за врнежи и бури, што резултираше со особени резултати посебно во делот на спасување на животи.

Постои простор за висока технологија во системот за рано предупредување; технологијата треба ефективно да се искористи во сите сфери каде може да се обезбеди одреден придонес. Но сепак софистицираните предупредувања остануваат бескорисни ако не се поврзат со ефективна акција.

Меѓутоа премногу субјекти кои работата на полето на раното предупредување се потпираат на високата технологија. Ова се должи на фактот што досега премногу е инвестирано во глобалниот и регионалниот мониторинг на опасности, преку користење на далечински сензори за следење на состојбата на земјата од небото како и користење на телекомуникациите и интернетот за комуницирање на потребните пораки за опасности.

Но за технологијата потребна е обука за оспособување и стекнување знаења за технологија/стекнување вештини, инсталирање и/или одржување на системите, потребни се човечки ресурси и генерално потребни се средства за одржување на системот. Колку е пософистицирана технологијата, толку се поголеми трошоците за секој поединечен елемент.

Меѓутоа, практичарите за намалување на ризици од катастрофи мора да инсистираат на технологија која е соодветна (кост-ефективна, робусна, отпорна, лесно употреблива, со лесно заменливи делови и одржување, и др.) на секое ниво.

Целата нова технологија, соодветна или не, треба да се воведат со силна доза на свесност и чувствителност и поткрепа во заедницата. Воведувањето на нов хардвер без незадоволителни софтверски компоненти за процена на состојбите во заедницата, може да доведе до зачудувачки, контрапродуктивни па дури и катастрофални резултати. Иако технологијата наложува дополнителни ресурси (обука, одржување, и др.), таа исто така обезбедува можности; а новите технологии како што се на пример социјалните медиуми треба да се искористат кога тоа е можно за обезбедување на навремени и ефективни предупредувања.

Технологијата кај системите за рано предупредување е воглавно поврзана со комуникациите за мониторинг и предупредување бидејќи тие компоненти вообичаено користат хардвер или опрема за остварување на

посакуваните цели. Идеи за соодветна технологија за секоја компонента и ниво на систем за рано предупредување може да ги најдете во Табела 8 подолу и тие треба соодветно да се контекстуализираат.

Добра практика:

Во Централна Америка (Мексико и Карибите), локално се прават едноставни хидрометрички скали и мерачи за врнежи од дожд, и тие се поставуваат и следат од заедницата.

Добра практика:

На 4 јуни 2007 година сирена за рано предупредување од цунами свонеше еден час во Аче, Индонезија како предупредување за цунами. Потоа се покажа дека е лажен аларм. Повеќе илјади луѓе беа во паника бидејќи не беа оспособени што треба да направат во случај на предупредување со сирена и исто така не беа оспособени да го припознаат сигналот за престанок на тревогата. Како последица на тоа, налутените жители ја уништија скапата опрема.

Научени лекции:

Интересен случај се случи во Мјанмар, каде беа дадени точни сателитски предвидувања за патот на циклонот уште четири дена пред да се случи трагедијата, па сепак заедниците изложени на ризик не беа евакуирани на време. Индиската Метеоролошка Служба го идентификуваше циклонот на 27 април и го класифицираше како силна циклонска бура на 29 април, неколку дена пред да се спушти на копното на 2 мај.

Прогнозите и предупредувањата се издаваат од Одделот за Метеорологија и Хидрологија на Мјанмар и се дисеминираат преку ТВ, весниците, радио и директни комуникации со националните власти, меѓутоа, во многу случаи информациите не примаат навремено од страна на локалните заедници посебно во оддалечените и неразвиени крајбрежни региони кои се поплавуваат како резултат на Циклонот Нургис.

Покрај тоа, било заклучено дека плановите за евакуација при итни состојби биле неадекватни или пак воопшто не постоеле за оддалечените региони. Оваа катастрофа укажа на потребата за планирање и подготвеност во заедницата и активирање на плановите за итни состојби во насока на подобра подготвеност и одговор, во координација со различни агенции на национално и локално ниво¹⁰. Високата технологија и предвидувањата не се доволни.

¹⁰ Голнарагхи, М., 2012: Институционални партнерства во Системите за рано предупредување од разни опасности: Збирка на седум национални добри практики. Хеиделберг, Спрингер - Верлаг: Принцип бр. 2 страна 220.

Табела 8: Идеи за соодветна технологија зависно од компонентата и нивото за рано предупредување

Компоненти на систем за рано предупредување	Локално ниво / Заедница	Национално ниво	Регионално ниво / Глобално ниво
Знаење за ризици	Мапирање на опасности од страна на членови на заедница (Процес на процена на ранливост и капацитети)	ГИС мапи на ризици каде се прикажани опасности и ранливи состојби во земјата; Компјутерска мрежа која прима и следи поголеми сигнали за бури.	Сателитски слики за повеќе од 30 години може да се споредат за следење на податоци за подготовка на карти за опасности и ранливост.
Мониторинг	Рачни мерачи за мерење количина на врнежи и ниво на реки; билборди за најава на покачено ниво на реки.		Сателитски систем за мониторинг со прикажување состојби во реално време со проекции и климатски модели.
Капацитети за одговор	Евакуациски патишта сигнализирани со знаци (флуоресцентна боја) и циклонски засолништа локално дизајнирани.	Било кој одговор на ова ниво веројатно ќе се потпре на истата технологија прикажана како за комуникациски средства за предупредување, подоле.	
Комуникациски средства за предупредување	Локални уреди за комуникација: од уста на уста, со лица што трчаат од куќа до куќа, тапани, знамиња, звонци, телефон, радио, телевизија, мегафон, звучници од џамии.	Радио, телефон, телевизија	Е-маил и интернет сезонски прогнози

Водечки принцип 11:

Потреба од резервен сет на показатели и комуникациски канали

Постоењето на резервна опција е важен концепт за практичарите кои работат на намалување/менаџирање на ризици од катастрофи и уште погенерално, важно е за менаџерите кои работат на справување со ризици. Резервната опција всушност значи обезбедување на дополнителен или резервен систем или опрема кои може да функционираат во случај дел од системот да откаже. Во работата со спасување на животи, не сакаме да ризикуваме многу; утврдувањето на резервен систем ни помага да се погрижиме сигналите да може да се детектираат, пораките да се добијат и да се постапи по нив. Генерално, резервната опција ни овозможува да бидеме темелни и внимателни и да укажеме дека системите може целосно или во одредени сегменти да не функционираат заради различни причини.

Едно неодамна спроведено истражување со сигурност укажа дека за опасностите кои полека настапуваат како на пример кај некои поплави, верувањето во предупредувањата се зголемува само откако тоа ќе се чуе неколку пати¹¹; преку резервниот систем едноставно се погрижуваме пораките да се повторат. Барем два елементи треба да ја содржат резервната опција:

- 1.) Показатели кои се следат
- 2.) Комуникациски канали кои се користат за испраќање пораки за предупредување.

Обата елементи се дискутираат во повеќе поединости подолу.

Показатели кои се следат

Генерално постои разбирање дека не постои еден магичен показател за определена опасност (со исклучок на сензорите за мониторинг на сеизмичките системи). Ова значи дека ан секое ниво во системот за рано предупредување, треба да се следат комбинација на состојби, како на пример количината на врнежи во горниот тек на реката и нивоата на реките низводно. Разбирањето на трендовите и проекциите ќе резултира со поединечно нивно следење и начинот на кој може меѓусебно да си влијаат. Ова се нарекува триангулација.

Засновањето на активностите за рано предупредување само на еден показател не е баш најдобрата пракса освен кога се работи за мониторинг на земјотреси. Одреден показател кој ќе го избере заедницата да го следи на локално ниво може да биде тесно поврзан со друг помалку препознат

¹¹ За земјотресите раното предупредување е во моментот на пораката; нема време за чекање на резервни пораки пред да се реагира. Заради тоа притисокот е уште поголем во однос на навременоста и тоќноста на пораките за предупредување.

симптом или состојба, и може да не биде доволно сензитивен на приоритетизираната опасност; изборот на показателот може да не биде правиот. Заради повеќе причини, перфектен показател следен на било кое ниво со највисока технологија може да биде чувствителен на човечка или технолошка грешка во мерењето на даден датум или во одреден период од годината. Тој исто така може да се заснова на нецелосни научни сознанија (пример. движењето на облаците) .

Состојбите поврзани со опасноста може да се влошуваат за определена заедница, но во исто време одредени домаќинствата може да складираат лични резерви или пак да се одвојат резерви на ниво на заедница, со цел да се намали ранливоста и да се зголеми отпорноста на непосредна закана. Следењето на опасностите и ранливоста е уште една форма на обезбедување на резервен пристап при раното предупредување. Друг пример за резервен систем при мониторингот е помеѓу различни нивоа. Кога регионалниот климатски форум следи глобални показатели за подготовка на мониторинг алатка како на пример сезонско прогнозирање, тој систематски треба да се верификува преку дополнителен мониторинг на локалните состојби. Локалните показатели најчесто се почувствителни на мали промени во просторот и времето отколку оние добиени од глобални или регионални системи за рано предупредување.

Заради горе наведените причини, цврсто се препорачува да се инсистира на повеќекратни показатели за секоја опасност на секое ниво. Подоле се претставени одредени специфични примери:

Добра практика:

И покрај добрата дисеминациска поставеност на системот за предупредување во Лаос, официјалните предупредувања не стигнуваат до селото Чиф. Наместо тоа, претставник од селото кој работи во метеоролошкиот оддел има пристап до системот за рано предупредување, кој го тревожи селото Чиф. Еден од вработените на Нам Нгум Дам исто така обезбедува предупредување за селото, два до три дена пред отворањето на браната за испуштање вода. Од друга страна, заедницата има традиционален систем за детектирање на опасности. Со него се следи нивото на водата за да се види дали има опасност од поплавување.

Добра практика:

Во Кенија и Танзанија, Масаите ги следат знаците за суша, деградација на животната средина, и безбедност на храна преку проучување на состојбата на добитокот. Локалните показатели се дневниот принос на млеко, боја и квалитет на крзното, и состојба на пасиштата. Масаите никогаш не користат само еден показател за извлекување на заклучоци, туку триангулираат повеќе показатели.

Комуникациски канали кои се користат за предупредување

Кога системот за рано предупредување е подготвен за давање на предупредување, мониторинг службата (служба за намалување / менаџирање на ризици од катастрофи, метеоролошка служба, хидролошка служба, здравствена служба, и др.) треба веднаш за се поврзат и/или да иницираат комуникациски систем кој е добро проучен и организиран со цел ад се предупредат сите можни поединци кои се изложени на ризик. Повеќе фактори влијаат дали предупредувањето ќе стигне до целната публика. Тие може да бидат од технолошка природа до немарност; Во табела 9 се прикажани различни фактори и потребата за постепено алтернативни системи.

Табела 9: Потреба од резервен систем во комуникацијата за предупредување

Име на фактор	Опис	Пример	Потреба од резервен систем
Технолошки дефект	Уредот за пренесување на предупредување не работел правилно	Телефонската мрежа не функционира заради временски околности	Употребете втора или трета алтернативна технологија истовремено пред да падне мрежата.
Несоодветна физичка врска	Уредот или каналот не ја пренесува пораката до сите домаќинства изложени на ризик.	Звукот на алармот не се слуша до најоддалечениот дел од селото најблизу до реката.	Организирајте лица лично да викнат или да ја пренесат пораката истовремено со вклучувањето на алармот.
Несоодветна општествена врска	Поединци со нарушена мобилност, слух и вид немаат пристап до пораката.	Старо лице, или глув не ја добива пораката заради немање контакт со заедницата. Турист не слуша локално радио.	Формирајте соседска мрежа (или селски комитети за катастрофи) во кој волонтерите ќе имаат задолженија за пренесување лични пораки до одреден број домаќинства.
Недоразбирање	Примено е предупредување кое не е логично за заедницата, или различни поединци.	Истакнати се знамиња за вулканска активност но не е разбрано значењето. Имигрантите не ги разбрале пораките на локалниот јазик	Покрај знаменцата, подгответе пораки на различни јазици за да ги разберат ризичните групи.
Занемарување	Добиено е предупредување кое се игнорира, на кое не се верува заради одредена причина, што резултира со преземање на акција.	Заедниците не веруваат на пораките однадвор; жените добиваат предупредување дома и го разбираат но не смеат да го напуштат домот без дозвола од мажите.	Повторете ги пораките за да има поголем одзив: луѓето поверуваат откако нештата ќе ги чујат неколку пати. Градете доверба.

Водечки принцип 12:

Опфат на обесправени и ранливи групи

Овој принцип се однесува на популациските групи кои имаат одреден физички хендикеп, веќе напомнимат погоре (Водечки принцип 9). Системот за рано предупредување секогаш треба да ги има во предвид потребите и карактеристиките на обесправени групи, за време на реализацијата на секоја компонента и на секое ниво.

Терминот обесправени е избран наместо ранливи за да се овозможи вклучување на поголема група на луѓе изложени на ризик (изложени на ризик и/или ранливи на ризик). При активностите за намалување/менаџирање на ризици од катастрофи не е корисно да се изолира прашањето на родовите бидејќи обесправените или маргинализираните не се само жени, деца, стари лица и лица со хендикеп. Зависно од опасноста, тоа може да бидат бездомници, полуписмени луѓе, луѓе кои во текот на ноќта работат на река, млади кои си играат близу до река, самохрани родители (без разлика на полот), или едноставно економски необезбедени лица.

Речиси секоја заедница има група на луѓе, кои од намерни или ненамерни причини се маргинализирани. Тоа може да бидат посетители-туристи, или сезонски работници или постојани имигранти во заедницата. Имајќи предвид дека тие веројатно не слушаат радио или не можат да го разберат локалниот јазик ниту пак да ги разберат културолошките пораки од соседите, тие стануваат маргинализирани за време на непосредна опасност. Затоа треба сите тие да се земат во предвид при раното предупредување: да се идентификуваат, вклучат, ангажираат или ако ништо друго, барем да се предупредат.

Во целиот свет, жените се фрустрирани бидејќи по навика се нарекуваат најранливи во процесот на намалување на ризици од катастрофи. Вистината е дека нивното општествено и дневно изложување на опасности ги разликува од мажите повеќе отколку аспектот на ранливост или нивните капацитети. Жените можеби се повеќе свесни и директно одговорни за децата, што ги става во посебна ситуација во однос на нивното спасување од училиштата или од игралиштата. Нивниот социјален статус можеби ги оневозможува или пак ги доведува во неудобна ситуација да одговорат соодветно на предупредувањето (пример, евакуирање со соседите), за да може мажите подобро да се справат со циклонот.

Општествените и културните процеси можеби ги жените да бидат изложени на повисоко ниво на ризици, но тоа не мора да значи дека тие се поранливи. Доколку ова го препознаеме ќе ни помогне да направиме покорисна анализа и поефикасно фокусирање на обесправените групи.

Добра практика:

Постдипломски труд на еден студент од Непал беше насочен на истражување како општествено дефинираните улоги и одговорности го обесправуваат едниот пред другиот пол и како родовите стереотипи влијаат на системот за рано предупредување. Наодите покажаа дека, како резултат на стереотипите и улогите, обврските, вештините и капацитетите, мобилноста и општествено-културните практики жените понекогаш се поранливи на поплавите од мажите. Мажите кои го следат нивото на водата се поизложени на ризици ноќе кога го следат нивото на водата на реката. Исто така, бидејќи мажите се помобилни од жените, постои веројатност тие да се подобро информирани и може да ги дисеминираат пораките до заедницата.

Добра практика:

Виетнам: Во рамки на системот за рано предупредување на Реката Меконг оспособени се членови на заедницата кои по добивање на предупредување за поплава, ги носат лицата со хендикеп и децата на безбедна локација.

Добра практика:

Градот Кејптаун во Јужна Африка има систем за рано предупредување, кој е задолжен за следење на состојбата на Реката Диеп, која тече низ многу населени населби. Властите спроведуваат интензивни активности за подигање на свеста на јавноста за едуцирање на населението од рамниците како да постапува при покачено ниво на реката, како да се пренасочат водите од поплавената река и да се намали опасноста по здравјето од поплавената вода. Градот работи со невладиниот сектор за обезбедување на "безбедна, чиста и достоинствена животна средина," преку обезбедување на засолниште, храна и безбедност за бездомниците.

Научени лекции:

Податоците од 2004 година за цунамито кое се случи во Индискиот Океан, од седумте загинати на Островот Симелуе (оддалечен на 20 минути од епицентарот близу Индонезија), пет од овие лица биле имигранти од соседните провинции/региони на Индонезија. Причината за ова е што имигрантите на островот не биле запознати со потребните информации како треба да постапат во случај на цунами.

Водечки принцип 13:

Градење партнерства и промовирање на поединечен ангажман

Функционалноста на системите за рано предупредување на било кое ниво е тесно поврзано со партнерствата и ангажирањето на одредени поединци. Функционирањето на системот на повеќе нивоа и за повеќе опасности може добро да функционира единствено доколку партнерствата и обврските се јасно искристализирани и доколку постојат јасно одговорни субјекти за секоја од активностите.

Вклучувањето на сите субјекти овозможува активно учество и припадност кон системот за рано предупредување. Причината заради која треба да се поддржат партнерствата е што тие носат поголеми ресурси, финансиски или материјални. Финансиските ресурси секогаш се недоволни па затоа речиси секогаш постои потреба за лобирање за обезбедување на потребните финансиски средства. Замислете ја вредноста кога локален волонтер на Црвен крст / Црвена полумесечина кој за жал и покрај личната несреќа (ги изгубил децата при ненајавено испуштање на вода од брана), зборува позитивно за потребата од рано предупредување. При тоа, тоа е посебно важно другите кои исто така може слично да бидат засегнати во слични околности, да може да научат од овие искуства.

Потребата од зајакнување на безбедноста и заштита на голем број на луѓе секако може да се поткрепи со учество на градоначалникот или регионалниот претседател во системот за рано предупредување. Учесството на вакви лидери е од суштинско значење за успешноста на локалниот систем за рано предупредување. Лидерите се секогаш тука па затоа треба да направите се што е можно да ги најдете и да ги вклучите во активностите. Листата на потенцијални партнери за спроведување на системот за рано предупредување е многу долга, и се разликува на различни нивоа, опасности или во различни контексти.

Добро место каде може да се започне со истражување за воспоставување на партнерства за рано предупредување е на локално ниво, однос во самата заедница. Во заедниците изложени на ризици, не би требало да биде тешко да идентификувате волонтери и лидери кои ќе сакаат да дадат придонес на полето на раното предупредување. Партнерствата за рано предупредување може да започнат со нив. Подоле се претставени и други форми на партнерства:

- **Училишта и млади:** Имајќи предвид дека се тесно поврзани со заедницата, важно е да се направи креативно истражување како да се искористат училиштата и младинските групи да земат учество на полето на обезбедување знаења за ризици, следење на опасности, градење на капацитети за одговор и пренесување пораки за рано предупредување. За оваа цел може да се подготват и соодветни

наставни програми. Ангажирањето на учениците во следењето на нивото на реките и количината на падежи на дожд овозможува да дадеме придонес во науката за намалување на ризици од катастрофи, преку обезбедување на постојани податоци кои ќе послужат на потребите на заедниците како и на потребите на науката (Национална метеоролошка служба, Информативните служби, и Светската Метеоролошка Организација).

Добра практика:

На Кајманските Острови, Националниот Комитет за Урагани е јавно-приватно партнерство одговорно за намалување на ризици од урагани, и се грижи за спроведување на активности за подготвеност, одговор и опоравување. Успехот на работата на Комитетот пред се се должи на почитуваните волонтери и нивното интегрирање во системот, постојаните напори за надградување преку учење од минатите искуства (годишно ревидирање на планот), работа во рамки на националната рамка за намалување на ризици од катастрофи и намалување на загуби за време на сезоната на урагани.

Добра практика:

Младинските клубови на Египетската Црвена полумесечина се широко распространети во целата земја во сите региони. Постојат вкупно 26 клуба со најмалку 20 ограноци во селата и малите градови. Младинската мрежа има исклучително големо влијание на полето на пренесување на пораки за рано предупредување.

Добра практика:

Во планинскиот предел на Нувара Елија во Шри Ланка, група на млади студенти по природни науки обезбедуваа поддршка на полето на заштита на локалните заедници од лизгање на земјиште и поплави. Како резултат на големите штети во 2008 година, студентите добија задача наизменично да ги следат врнежите од дожд два пати дневно преку користење на евтин мерач. За време на училишните празници (кои во голема мера се преклопуваат со дождовната сезона) учениците кои живеат во близина на училиштето добиваат задача да ја следат состојбата. Ако врнежите надминуваат 76 см во период од 24 часа тие ги информираат своите родители и властите. Веднаш се известува регионалната канцеларија за да се потврдат резултатите со Метеоролошката Служба, која дава соодветни предупредувања преку телевизија и радио. Овој програм сега се реплицира во целиот регион, и направени се планови за понатамошно проширување на програмот. Ќе се прават презентации од страна на учениците на месечните состаноци во регионите на кој ќе присуствуваат претставници на граѓанскиот сектор и локалните власти.

Научени лекции:

Системот за рано предупредување во Непал (организиран преку Практична Акција) содржи силна компонента за подигање на свест, надополнет со придонес во форма на мониторинг од страна на училиштата (наставници и ученици). Но проблемот се појави кога се увиде дека училиштата не работат за време на сезоната на циклони, кога мониторингот е најважен.

- **Приватен сектор:** Дури и на ниво на заедница, а дефинитивно на повисоко ниво, приватниот сектор има ресурси кои може значително да придонесат за зајакнување на системот за рано предупредување. Пораките за предупредување ќе имаат директен бенефит врз преку осигурување на безбедноста на нивните производи, а од друга страна нивниот придонес ќе овозможи покажување на корпоративна општествена одговорност. Придонесот назад во заедницата преку подарување на комуникациска опрема и градење на засолништа покажува припадност кон локалната заедница. Субјектите од редот на приватниот сектор кои најчесто се вклучени во системот за рано предупредување се од сферата на телекомуникациите (дисеминирање на пораки за предупредување) и сервисниот сектор (како на пример хотелите кои имаат релативно поголеми и побезбедни згради за обезбедување засолниште); во продолжение се претставени неколку примери:

Добра практика:

Во март 2007 година, ЛИРНААзија, со ресурси и покриеност на Сарводаја и Центарот за Менаџирање на катастрофи, успешно спроведоа пилот студија за “Систем за Предупредување од Опасности” во 32 села во Шри Ланка. Целта на проектот беше да се направи евалуација на одржливоста на пет информативно технолошки уреди поставени да следат состојби во селектирани села со цел да се обезбеди поддршка во рамки на националниот систем за предупредување од катастрофи во Шри Ланка и околните земји. Во однос на организациските капацитети, пилот проектот покажа дека мобилните и фиксните телефони најдобро функционираат заради фактот што за нив не е потребна некоја посебна обука. Оттаму може да се заклучи дека проектот придонесе напорите да се поместат на ново ниво, односно да се промовира понатамошна соработка со Дијалог Телеком на Шри Ланка.

Добра практика:

Во Соединетите Американски Држави, во рамки на активностите на Локалните Комитети за Планирање при Итни Состојби, има заедници каде локалната хемиска индустрија обезбедува ресурси за соседните домаќинствата во намалување на ризици кои се пренесуваат преку воздух.

Сојузните и локалните власти воведоа закони за итно планирање и запознавање на заедниците во однос на непосредни опасности од хемикалии и токсични материјали. Тоа создаде рамка за формирање на Локални Комитети за Планирање при Итни Состојби и во некои заедници активностите на овие комитети резултираа со инвестиции на хемиската индустрија во обезбедување заштитни решенија за објектите и домаќинствата кои се наоѓаат во непосредна близина на фабриките. За индустријата исто така е поевтино да плаќа превентивни трошоци отколку скапи судски процеси по појавата на здравствени проблеми кај населението.

Добра практика:

Во Индонезија, хотелски синцир со пет ѕвезди во Бали потпиша формален МзР со Општинска организација на Црвен крст Бали и Муса Дуа Заедницата, со цел да придонесе во имплементација на активности за подготвеност при цунами, како на пример активности за евакуација поврзани со раното предупредување.

- **Граѓанско општество, невладини организации и Црвен крст/Црвена полумесечина:** Постојат се повеќе организации на локално ниво кои прават интересен напредок на полето на спроведување активности за рано предупредување, како поддршка за националните и локалните власти во рамки на своите можности. Постои мала причина Меѓународното Движење на Црвен крст и Црвена полумесечина или некоја невладина организација самостојно да започне со формирање на систем за рано предупредување. Иако партнерствата може да го забават процесот, тие сепак значително го зајакнуваат влијанието и одржливоста.
- **Влада:** имајќи го во предвид мандатот на владите, на сите нивоа тие се примарен партнер за воспоставување на системот за рано предупредување. Националните друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина имаат обврска да ги поддржуваат признатите влади на полето на хуманитарната работа. Невладиниот сектор исто така дава придонес и одржливост на напорите за рано предупредување со обезбедување на поддршка на владите во заштита на луѓето. Системот за рано предупредување од национално до локално ниво е тесно поврзан со капацитетите за одговор, и постојните партнерства за обезбедување на негова функционалност и успешност. Локалните и регионалните влади и самоуправи се носители на примарната одговорност за намалување на ризици од катастрофи, па затоа треба да бидат и првите партнери до кои треба да се обратат заедниците во процесот на подготовка на системи за рано предупредување. Од суштинско значење е да се повеќе да се промовираат локалните самоуправи во активностите за намалување на ризици од катастрофи - рано предупредување бидејќи тие се најблиските владини институции на ниво на

заедница, кои вообичаено имаат регулаторни обврски и задолженија релевантни за намалување на ризици од катастрофи, и може да се сметаат дека се вистински канал до обезбедувањето на државни средства за системите за рано предупредување.

- **Армија:** во земјите каде военото присуство е активно и визуелно, армијата исто така може да се вклучи во пренесувањето на пораки за предупредување до заедниците изложени на ризици. Армијата има човечки ресурси или комуникациски канали кои може да се позајмат за целите за предупредување, доколку се овластат од страна на државата. Тие исто така може да присуствуваат на обуки за рано предупредување кои ќе се користат за оспособување на кадри во земјата.

Добра практика:

УСАИД, заедно со Министерството за Здравство на Пакистан и Светската Здравствена Организација, финансираа систем за следење на состојбата со заразни болести преку мобилни здравствени клиници и лаборатории за следење на поединечни случаи со цел бргу да се одговори на било каква закана во однос на лекување и изолирање на заразни случаи од останатото население. Ако некој селанец од Дау Регионот добиел акутна дијареа, здравствените работници можеле веднаш да утврдат дали е колера, и да го изолираат пациентот и неговото семејство, да дисеминираат соодветни здравствени пораки во заедницата, и соодветно да ги третираат изворите на вода во заедницата. Појава на болеста во едно село неизбежно би се проширила на следното село, и онаму каде има најмногу случаи, таму би се алоцирале и најмногу ресурси. Системот за рано предупредување за заразни болести за прв пат е воспоставен во 37 региони подложни на земјотреси и поплави, со цел да се прошири и во други високо-ризични области, за да се надградат капацитетите на здравствените работници во периферните области за рано детектирање на епидемии.

- **Медиуми:** националните и локалните медиумски канали можат значително да помогнат на полето на раното предупредување. Нивниот бизнис се комуникациите: пренесување на зборот до што поголема група на слушатели или читатели. Медиумите исто така имаат одговорност да пренесуваат точни и навремени информации на оние на кои им се потребни. Сите напори за рано предупредување, особено сесиите за обука, треба да инволвираат претставници на медиуми, не само да бидат информирани и да ги објават активностите туку и да учествуваат и да придонесат како активни членови на заедницата. Треба да се искористат силните страни на медиумите со цел подобро да се истражат комуникациските канали до оддалечените заедници, со цел подобро да се спакуваат пораките за предупредување и да се лобира за поволно емитување/печатење на пораките со цел да се помогне во издавање на навремени предупредувања.

Добра практика:

Во регионите Саникеле и Тапита во Либериа, Црвениот крст на Либериа во соработка со Шведскиот Црвен крст работата на развој на системи за рано предупредување. При тоа обезбедена е поддршка во однос на ремоделирање на пораките за рано предупредување и обезбедување на простор за емитување на пораки за рано предупредување по поволна цена.

Добра практика:

Црвениот крст на Виетнам, со поддршка на Американскиот Црвен крст, спроведоа партнерски проект за рано предупредување во 4 земји (Индонезија, Филипини, Шри Ланка и Виетнам) каде за прв пат се формираше сезонски форум за поттикнување дијалог и размена на искуства помеѓу донесувачите на закони и други владини служби, и институции кои се бават со раното предупредување (пример, хидрометеоролошка служба) и медиумите во однос на застапување на заедниците кои имаат за цел да ги опслужат на највисоко ниво. Програмат исто така содржи компонента на обуки каде вработените и волонтерите се оспособуваат за испраќање пораки и планирање на рано предупредување со цел да може да преземат соодветна акција во случај на катастрофа.

Добра практика:

Емитувањето на радио сапунската опера “Tiempos de Huracanes” (Времиња на Урагани), многу популарна во регионот, беше иницирана од Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина, Стратегија за намалување на ризици на Обединетите Нации и други партнери од Обединетите Нации во соработка со 74 локални радио станици во шест Централно-Американски земји на почетокот на дождовната сезона. Целта на кампањата беше да се обезбедат алтернативни информации за ризиците од катастрофи за најранливото население.

“Времиња на Урагани” е составено од четири приказни во контекст на поплавите предизвикани од обилни врнежи и урагани. Овие стории се случуваат во заедници каде постојат различни ниво на подготвеност и се однесуваат на работи кои се случуваат пред, за време и по случувањето на катастрофата www.eird.org/esp/radionovela/radionovela.htm . Врз база на ова искуство Меѓународната Федерација на друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина, Стратегија за намалување на ризици на Обединетите Нации заедно со други партнери во 2001 година започнаа со емитување и на нова радио сапунска опера “Vida que te queremos tanto,” првиот дел се однесува на системот за рано предупредување “cuando el rio suena” www.eird.org/radionovela/index.html.

Практики во заедниците: Водечки принципи за компонентите на системите за рано предупредување

За секоја од четирите компоненти на системот за рано предупредување, сите пет зони на Меѓународната Федерација беа задолжени да идентификуваат и прикажат добри практики и научени лекции посебно на локално ниво, односно на ниво на локални заедници. Во текстот подолу се дискутираат алатки и пристапи кои се тестирани и применети за секоја компонента преку активности на локално ниво. Исто така се прикажани водечки принципи специфични за напорите кои се организираат на локално ниво.

Компонента 1 на системот за рано предупредување

Знаење за ризици

Знаењата за ризици може да се стекнат од систематско истражување на опасностите и ранливостите на секое ниво (глобално, регионално, национално и локално). Иако со помош на современата технологија може да се подготват геореферентни карти за повеќе опасности и ранливости на цели континенти, знаењата за ризиците се најдобри кога се извлекуваат директно од поединците и заедниците кои се сметаат дека се изложени на ризици. На ниво на заедница, знаењето за ризици честопати се прави преку спроведување на процена на ризици. Меѓутоа ниеден систем на знаења не е лек за се односно не претставува универзално решение.

Различни институции имаат подготвено голем број на упатства и прирачници со цел да се помогне во градење на потребната основа на знаења за ризици.

- Признавајќи го значењето на утврдување и обновување на основни информации, субјектите кои се вклучени во раното предупредување како на пример спроведувањето на процената на ранливост и мапирање на Светската Програма за Храна (најчесто во рамките на Системот за рано предупредување на ФАО и УСАИД) резултира со проценки на ранливост кои се спроведуваат во многу земји во светот уште од раните 1990. Ова се генерално годишни прикази на ранливост на најчести опасности на ниво на земја. На ова ниво, секако предност беше да се искористат предностите на технологијата; на пример, прогнозите за количини на дожд од сателитски снимки кои помагаат во надоместување на недостаток на мерни станици за следење дожд во големи земји. Сите овие елементи претставуваат одредено ниво на ризик.

- Меѓународната Федерација има изготвени повеќе алатки за спроведување на процена на ранливост и капацитети. Процената на ранливост и капацитети е добро тестирана алатка и инкорпорира стратегии за формирање на знаења за ризици на ниво на заедница. Процената на ранливост и капацитети претставува партиципативна техника која инкорпорира техники како што се мапирање на ризици, рангирање на ризици, мапирање на опасности, прошетки за утврдување на состојби во заедници, и сезонски календари. Лесно е да се замисли како секоја од овие коцки на знаења за ризици може да го зајакне развојот на системот за рано предупредување на ниво на заедница при што се искористуваат локалните учесници да се ангажираат во процесот на учење и следење на ризици. Имајќи предвид дека знаењата за ризици како компонента на системот за рано предупредување се однесува пред се на истражување на ризици во одредена заедница, постои голема можност за користење на партиципативни техники во локални средини. Искуството во однос на фасилитирање на дискусии (како на пример со субјектите одговорни за давање на формални предупредувања) покажуваат дека партиципативните игри исто така претставуваат корисно средство за учење на сите нивоа - од ниво на заедници па се до субјекти кои се одговорни за носење одлуки и политики како и донатори.

Добра практика:

Во почетокот на декември 2009 годна, Црвениот крст на Сенегал и партнерите, во соработка со Климатскиот Центар на Црвен крст и Црвена полумесечина, одржаа работилница во Сент Луис, еден од Африканските градови кој е најизложен на последиците од климатските промени. Помеѓу учесниците имаше научници од сферата на климатските промени, персонал на Црвен крст и членови на заедниците. Најголем предизвик беше преведување на честопати неразбирливи и нејасни климатски прогнози во конкретни одлуки за менаџирање на катастрофи.

Беше креирана игра со карти за да се иницира дискусија и дебата, разбирање и нови идеи. Во играта се инкорпорирани прогнози и акции со карти. Учесниците изработија околу 300 акциски карти, на кои беа прикажани нови идеи за одговор при катастрофи. Потоа учесниците ја претставија играта во погодената заедница каде луѓето страдаат и умираат од бури кои речиси целосно може да се предвидат. Членовите на заедницата дебатират и гласаа за преземање на акции кои сметаа дека се најдобри и најприкладни за нив во случај на поплави. Играта не може да спаси животи но може да игра важна улога во подготвеноста за справување со ризици и подготовка на соодветен одговор. Онлајн видео: www.youtube.com/watch?v=Mpj_EbKdwEo

Добра практика:

Црвениот крст на Соломонските Острови искористи сосема иновативен пристап за партиципативна процена за справување со тековни и нови климатски ризици, кој беше комбинација на алатката за процена на ранливост и капацитети на Црвениот крст/Црвена полумесечина и Алатката на Светско Прогнозирање на Време подготвена за регионот на Пацификот. Целта на вежбата беше да се идентификуваат ранливости во заедниците и влијанието на климатските промени и катастрофи и развојот на активности за покривање на приоритетните потреби и зајакнување на механизмите за справување.

Добра практика:

Во Латинска Америка и Карибите, подготвена е игра Риесголанд (со поддршка на Меѓународната Стратегија за Намалување на Ризици на Обединетите Нации - УНИЦЕФ - ТАЦРО) со табла која помага полесно да се научат различни аспекти за катастрофите и што да се направи за подбра подготвеност пред и по случување на катастрофата. Оваа интерактивна игра им овозможува на децата на возраст од 8-12 години да научат за природните катастрофи и како одредени човечки активности може да го намалат влијанието и како одредени активности може да ја зголемат ранливоста.

Играта беше лесно адаптибилна на локалните ситуации во одредени земји во и надвор од Америките. Првично изработена на англиски, шпански и португалски јазик, таа е преведена и на повеќе локални јазици како на пример на бенгали, креоли, мајан, какичел, непалси и папиаменто јазик; играта во моментов се преведува и уште на неколку други јазици.

Добра практика:

Во рамки на проектот на УНДП “Мапирање на Опасности и Процена на Ефективен Менаџмент на Ризици при Катастрофи,” беа изработени осум мапи на опасности за високо-ризични провинции во Лагуна, Олонгапо, Виган, Илокос, Кавите, Ризал, и Илоило.

Фасцинирачки елементи на локални знаења се нотираат при утврдувањето на основните ризици. Локалните знаења честопати може да се користат во рамки на поопсежни програми за намалување на ризици од катастрофи или пак по потреба овозможуваат преиспитување на одредени аспекти.

Добра практика:

Координирано од АДПЦ, се покажа дека одредени акции за подготвеност се поврзани со празноверија на Филипините. Едно такво верување е поврзано со врзување остар предмет на покрив на некој објект за да се прекрши ветрот или да се ослаби тајфун. Се верува дека остриот објект привлекува громови. Лугето веруваат дека кога тоа ќе се случи тајфунот ослабува и дождот запира.

Елементите погоре доведоа до многу основни водечки принципи специфични за знаењето за поврзан ризик во однос на раното предупредување:

Водечки принцип за знаење за ризик 1:

Иако вежбите за знаење за ризици може да не резултираат со рано предупредување, севкупното рано предупредување мора да се заснова на знаења за ризици

Без разлика што ќе излезе на површина од знаењето поврзано за ризикот тоа треба да се поврзе со одреден вид на акција. Ова е важно поради фактот дека е инвестирано во спроведување на процена на ранливост и капацитети или друг вид на знаење во определена заедница што значи дека заедницата веќе ја искажала потребата или цврстата желба за одреден вид на интервенција која го привлекла вниманието на Црвениот крст или некоја друга невладина организација.

Иако учењето за ризиците е вредно само по себе, во секој случај тоа обезбедува можност за дополнителни акции во насока на намалување на ризикот во задницата.

Таа акција може да биде во форма на едноставни мерки за ублажување на ризици, како на пример формирање на волонтерски тимови за редовно чистење на одводните канали со цел да се отстрани сметот и рушевините за да не предизвикаат поплави. Акцијата може да се поврзе со спроведување на одредена специфична обука или пак пренесување на целото село од зоната која хронично е погодена од поплави во зона која е безбедна за живеење.

Има случаи каде знаењето за ризиците или вежбите за процена на ранливост и капацитети се документирани како нешто што има директна и инструментална врска со развојот на системот за рано предупредување во заедницата. Може да има повеќе недокументирани случаи на оваа важна врска која ја покажува меѓусебната поврзаност со намалувањето на ризици од катастрофи.

Добра практика:

Во Непал, по спроведувањето на процесот на процена на ранливост и капацитети, националното друштво работеше со селаните на креирање на локални програми за справување со локални опасности како на пример поплавите. Партиципативната природа на процесот и разликата која можеа да ја направат луѓето преку нивните активности им помогна да сфатат дека катастрофите на катастрофите може да влијаат и со тоа да ја намалат фаталноста од ризиците.

Водечки принцип за знаење за ризик 2:

Мора да се прифати дека приоритетите на заедницата не мора да бидат и ваши приоритети

Да се разбере и утврди ризик на ниво на заедница е можност да се навлезе во локалните перцепции и видувања. Ако некој не е член на заедницата, овие перцепции честопати излегуваат неосновано или во спротивност со реалноста. На пример, може да се дојде до информација на пример дека иако стотици луѓе ги изгубиле животи пред две години во голема катастрофа, таа иста катастрофа денеска може да има само мало влијание на одредена заедница и повеќе да се однесува на дневното преживување на одредени поединци.

Ако, и покрај оваа разлика во перцепциите, продолжиме да работиме на полето на воспоставување на систем за рано предупредување за таа иста катастрофа, ова може да не биде значајна или одржлива вежба. Единствен начин за споредување на овие перцепции — каде кај едната приоритетот е катастрофата а кај другата е дневното преживување — можеби треба да биде подготовка на мерки за задоволување на приоритетните потреби во заедниците.

Активности кои треба да се земат во предвид:

- Поддршка на вежба за стекнување знаења за ризици во заедницата без претходно дефинирање на акции кои треба да резултираат од активноста,
- Помош во креирање на мапи на кои се прикажани сите можни опасности и ранливи состојби како и области/објекти кои може да послужат како засолниште, лоцирани надвор од очекуваната зона на влијание.
- Идентификација на мапите на домови на посебно ранливи домаќинства или лица.
- Инсистирање на искористување на локални знаења во процената на локални ризици.
- Насочување на заедниците да ги следат сите опасности и нивното влијание (географски и економски, и др.).

- Опис на можни акции и согласно со индивидуалните знаења за мапирање на ризици (раното предупредување на локално ниво може да биде една од нив) и овозможување на заедниците да се произнесат кои од нив ги вреднуваат.
- Интегрирање на знаењата за ризици во локалното законодавство и политики, ако веќе не се интегрирани.
- Надградување на позитивните знаења кои се присутни во заедницата и започнување на активности за рано предупредување.

Компонента 2 на системот за рано предупредување

Мониторинг

Мониторингот директно се надградува на првата компонента на системот за рано предупредување: знаењето за ризици. Ризиците (опасности и ранливи состојби) кои се дадени како приоритети во вежбата за рангирање на ризици во компонента 1 се веројатно најверојатните ризици на кои заедницата треба да обрне посебно внимание, односно ќе треба постојано да ги следи.

Мониторингот до скоро беше сметана за главна, ако не и единствена компонента на системот за рано предупредување. Не е изненадување дека, од четирите компоненти, на него се посветува најмногу внимание и финансирање на глобално ниво. Заради ова, направен е солиден научен напредок и многу животи се спасени благодарение на мониторингот и прогнозирањето комбинирано со активностите за подготвеност.

Добра практика:

Успесите на полето на раното предупредување во целиот свет се должат благодарение на напредокот на полето на мониторингот на сеизмичките активности и мониторингот активностите на бурите, што доведува до упатување на навремени предупредувања и успешни (иако не секогаш потполни) евакуации. Примери за ова се:

- Ураган Густав во 2008 година, Куба
- Тајфун Кроса во 2007 година, Кина
- Ураган Рита во 2005 година, САД (најголема мировна евакуација во современата историја)
- Планина Нуирагонго во 2002 година, Конго (вулканска ерупција)
- Мерепи во 2001 година, Индонезија (вулканска ерупција)
- Планина Усу и Остров Микае во 2000 година, Јапонија (вулканска ерупција)
- Вулкан во Тавурвур во 1994 година, (вулканска ерупција)
- Планина Пинатубо во 1991 година, Филипини (вулканска ерупција)
- Хајченг, Кина, 1975 година (земјотрес).

Добра практика:

Црвениот крст на Никарагва во координација со Никарагванскиот Институт за Територијални Студии) и Швајцарската Агенција за Развој и Соработка спроведуваат) спроведуваат мониторинг активности поврзани со промовирање на мерки за рано предупредување со цел да се интегрираат во плановите на заедниците за одговор на урагани и поплави. Заедниците кои се најизложени на ризици се поддржани со мерни инструменти и средства за комуникација.

Меѓутоа, една од научените лекции беше можноста за интегрирање на раното предупредување во рамки на работата на комерцијалните радија. Радиото е доминантно средство за комуникација во руралните средини и во најголемиот број на случаи радиото е и единственото средство за комуникација. Радиото може да ги пренесе клучните пораки и инструкции за подготовка и одговор како и основни информации за еволуцијата на настаните. Во случај на тревожењето за ураганот Бета во октомври 2005 година, улогата на медиумите беше од исклучително значење за пренесување на пораки до заедниците. Паралелно на тоа, постои можност и за интегрирање на системот за рано предупредување во аматерските радио мрежи, кои се многу активни и помагаат во пренесувањето на многу информации.

Една од детектираните потешкотии е отсуството на стандардизирани протоколи. Властите немаат информации кои заедници се покриени со радио станици, ниту пак имаат пристап до сите фреквенции и радио должини со цел да комуницираат пораки при итни состојби или катастрофи, и јазиците или кодовите кои се потребни за оваа цел.

Мониторингот претставува примарна активност за собирање на податоци, со цел да се обезбедат соодветни информации и знаење за ризиците. Најважните три елементи на мониторингот се набљудување, мерење и предвидување:

- Набљудувањето претставува користење на очите за следење на состојба во опкружувањето. Пример: може да се следи нивото на вода на одредена река.
- Мерењето претставува активност со која се опишува и следи процесот на набљудување (регистрирање на бројки, зборови, па дури и едноставни цртежи). Пример: може да се регистрира бројот на мерачот на нивото на вода во реката.
- Предвидување, или прогнозирање, е она што го очекувате во иднина, врз база на детектираните измерени трендови. Тука се подразбира и анализа и договор на мерните прагови кои откако ќе се постигнат треба да следува соодветна акција. Анализата се потпира на локалните разбирања за контекстуалните фактори.

Пример: врз база на брзиот пораст на речното ниво во изминатиот период и континуираното паѓање на дожд, се очекува ситуацијата да стане опасна за заедницата ... можеби ќе биде потребна акција за заштита на животот и имотот на луѓето.

Оваа серија на мерки можеби треба да се запомни според мерките кои се преземаат во три чекори 'Г-Р-А': гледај, регистрирај, анализирај. Сите опасности и закани може да се следат во соодветен временски период. За земјотреси, и за време на други опасности, прогнозите понекогаш се со многу краток рок но сепак тие спасуваат животи во многу специфични ситуации а значителен напредок во следните неколку години се очекува и на полето на сеизмичките активности. Најчесто следени опасности кои директно се следат од заедниците се поплавите, сушите, лизгањето на земјиште и се почесто аспектот на конфликтите. Одредени техники за мониторинг се претставени во Табела 10 подолу, со примери на добри практики и научени лекции од целиот свет.

Табела 10: Мониторинг управуван директно од заедниците

Најчести мониторинг инструменти/показатели за опасности:	Добра практика	Научена лекција
<p>ПОПЛАВИ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Мерачи на ниво на дожд ▪ Мерачи на ниво на вода на реки 	<p>Црвен крст на Камбоџа: Маркери за мерење на поплави –проект за локален мониторинг на реките преку користење на мерачи.</p>	<p>Непал: Поплавите како резултат на глечерските езера се голема закана за регионот, и многу е тешко да се предвидат но се правата напори за воспоставување на систем за рано предупредување.</p>
<p>СУША</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Мерачи на ниво на дожд ▪ Добросостојба на стока ▪ Цени ▪ Ниво на површинска вода ▪ Состојба и принос на посеви 	<p>Оксфам Виетнам истражува начини за пренесување на успешните резултати од справување со поплави на полето на справување со суши преку емитување на радио пораки.</p>	<p>Камбоџа: После 16 сушни години по 1982 година во провинцијата Цвеи Риенг, националното друштво се залага за мерки со кои се инволвираат заедниците во носење одлуки за подобрување на прогнозирање на временските околности.</p>
<p>ЛИЗГАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Мерачи на ниво на дожд ▪ Покриеност со вегетација ▪ Падини 	<p>Непал: Проект финансиран од ЕЦХО овозможи идентификација на три показатели за мерење на ризици. Со едноставна алатка им се помага на заедниците да ги разберат причините и ризиците и да останат будни. Индонезија: Обезбедени се едноставни сирени за следење и алармирање во пет провинции во земјата.</p>	<p>Шри Ланка: Најлошото лизгање на земјиште во последните 50 години с случи во 2003 година со што беше погодено преку половина милион луѓе. Немаше никакво предупредување за несреќата.</p>
<p>КОНФЛИКТИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Криминал • Цени • Продажба на добиток 	<p>Шри Ланка: Поставени 30 мониторинг локации на локално ниво за следење на состојба во конфликтна зона.</p>	

Мониторингот е компонента на системот за рано предупредување која е тесно поврзана со науката. Корисните податоци и информации за можните опасности треба да се цврсто поткрепени со научни сознанија. При дизајнирањето на активности за мониторинг важно е да се инволвираат разни субјекти и властите од заедницата кои имаат научни сознанија за опасноста, локалното опкружување и начинот кој е најсоодветен за правилен мониторинг на состојбите во областа.

За поплавите, корисно е да се започне дијалог со некој локален хидролог; за сушите со метеоролог; за епидемии со доктор; за конфликти со полициски службеник или воен офицер. Исто така, многу е важно владините институции кои собираат релевантни податоци да имаат мандат и капацитет да споделуваат и примаат знаења за ризици како дел од нивните одговорности за мониторинг. Тоа не значи дека самите заедници не се во можност активно да го насочуваат и да учествуваат во процесот на мониторинг.

Со цел да се обезбеди преживување на луѓето, секој од луѓето во заедницата си прават свој спонтан квалитативен мониторинг. Земјоделците знаат кога се влошува состојбата со посевиите; трговците гледаат кога им опаѓа продажбата; рибарите знаат кога им опаѓа дневниот улов на риби и сите тие сметаат дека дел од причините се состојбите во природата и опкружувањето.

Исто така, сите оние кои преживеале некоја катастрофа или кои изгубиле некого или нешто со катастрофата автоматски ги следат состојбите кои може да предизвикаат слична катастрофа. Наместо да се заснова на науката, овој вид на мониторинг се базира на недокументирани животни искуства, честопати на повеќе-генерациски искуства.

Многу е важно да се искористат овие богати искуства и знаења кога се дизајнира системот за рано предупредување. Во комбинација, мониторингот кој се заснова на искуства и научниот мониторинг треба да претставуваат добитна комбинација.

Активности кои треба да се истражат:

- Разгледување на системите на знаења во заедниците изложени на ризици со цел да се идентификуваат начини преку кој се спроведува мониторингот преку искуства и показателите кои заедницата спонтано ги следи или според кои постапува.
- Споредување и усогласување на овие показатели со научните показатели.
- Усогласување на локалниот мониторинг во националниот систем за рано предупредување и усогласеност и инкорпорирање во законската и регулативна рамка, ако сеуште тоа не е направено.

Научена лекција:

Во југозападната област на крајбрежјето на Бангладеш, по ударот на циклонот Сидр на 15 ноември 2007 година, беше увидено дека погоденото население не одговорило најдобро на предупредувањата за циклонот, дури и откако сигналите за предупредување биле на највисоката скала. Ова се случило како резултат на тоа што населението немало доживеано ваков циклон уште од 1970 година и затоа не верувало на предупредувањето. За време на циклонот Сидр, поголем дел од погодените семејства ги напуштило домовите дури откако виделе дека водата надоаѓа.

Добра практика:

ГОАЛ/Малави (проект финансиран од ЕЦХО и ДИПЕЦХО) имаше за цел да ги истражува и документира сигналите за предупредување кои ги препознаваат и користат заедниците и беше ангажиран научник да ги проучи и оправда или отфрли согласно со нивната научна оправданост и издржаност.

Оваа компонента е спроведува преку четири водечки принципи:

Водечки принцип за мониторинг 1:

Пасивните приматели на информации не спасуваат животи

Во многу случаи, речиси секогаш во развиените земји, мониторингот го спроведуваат техничари или научници на централно (глобално, регионално или национално) ниво. Најчесто, субјектот кој го спроведува научниот мониторинг за опасности кои може да ја погодат животната средина е Националниот Метеоролошки Завод. Вообичаено, услугите на “Националниот Метеоролошки Завод” се спроведуваат со помош на висока технологија (како на пример сателитски слики) со мерења од различни локации (како на пример автоматизирани метеоролошки станици).

Добиените информации се анализираат, преработуваат и комуницираат до луѓето кои се изложени на ризик од определена опасност или катастрофа—и во идеални околности заедниците треба да имаат време да се подготват и да преземат соодветни акции. Ова е класичен пример на систем за рано предупредување кој е поставен од централно ниво па надолу каде заедниците се помалку или повеќе пасивни приматели на мониторинг производи.

Со цел системот за рано предупредување да се смета за локален треба најмалку една од четирите компоненти за рано предупредување да биде 'активна' внатре во заедницата. Според дефиницијата, локалниот систем за рано предупредување (видете во првото поглавје), ако заедницата не ги набљудува и регистрира информациите, треба барем да биде во можност да ги анализира добиените информации однадвор. Ако заедницата е целосно зависна од мониторинг информации кои доаѓаат од надвор, многу е важно оние кои ги примаат информациите да имаат чувство дека ги поседуваат информациите.

Анализата води кон припадност на нештата. Во Табела 11 се опишани напорите во целиот свет кои се прават за да се покаже посед на активниот мониторинг или, ако ништо друго, активна анализа на мониторинг информации од страна на оние кои се први приматели на тие информации на ниво на заедница.

Табела 11: Активни субјекти кои вршат мониторинг и/или први приматели на информации од мониторинг за рано предупредување (добра практика)

Земја	Одговорни за следење или за првично примање на информации	Опасност и опис	Финансиер/НВО
Шри Ланка	Семејства за набљудување	Цунами	ЈИЦА
Кина	Волонтери за следење на геолошки опасности	Лизгање на земјиште	Влада
Индија	Набљудувачи	Поплави	Влада
Австралија	Читачи на мерачи на извори	Поплави	Влада
Непал	Читачи на мерачи	Поплави	Практична Акција
САД	Набљудувачи на временски состојби	Бури и обилен дожд	НОАА/ФЕМА Влада
ОК	Одговорни за следење на поплави во соседство	Поплави	Лични или Влада

Активности кои треба да се истражат:

- Потврда дали информациите за опасноста веќе се следат во определена област и дали адекватно се покриваат идентификуваните и приоритетизираните ризици од страна на заедницата.

- Мост помеѓу националните или официјалните одговорни лица за рано предупредување (техничари кои спроведуваат мониторинг или научници) и заедницата:
 - Давање на објаснување на заедницата кои мониторинг информации се обезбедени на локално ниво и што прават научниците со тие информации.
 - Започнување на дијалог со властите и научниците во однос на информациите кои се следат и нивната соодветност на ризиците на кои се изложени заедниците.
- Барање на начини за зајакнување и унапредување на мониторингот, на ниво на заедница:
 - пополнување празнини и недостатоци преку воведување на нови ниско-технолошки мерни станици поврзани со системот за рано предупредување, менаџирани од страна на заедниците.
 - идентификување на првични приматели на информации на ниво на заедница, чија улога е да примаат мониторинг информации од селата по горното течение на реката или од националните власти и да ги анализираат и да делуваат согласно со добиените информации, уште пред моментот тие да станат официјално предупредување.
 - обезбедување обука за првичните приматели на информации како најдобро да ги анализираат мониторинг информациите добиени надвор од заедницата.

Добра практика:

Киогани е локална невладина организација во Индонезија, која обезбедува научни информации за владата и им помага на локалните власти на полето на следење информации за состојби и идентификување на опасни области. Оваа организација исто така помага информациите од надвор да стигнат до заедниците. Ова беше тестирано при земјотресот кој се случи во месец септември 2010 година при што населението знаеше што да прави и се евакуираше во безбедни области кога беа издадени предупредувања.

Водечки принцип за мониторинг 2:

Некои заедници треба да подготват свои системи за рано предупредување

Некои заедници треба да подготват свои системи за рано предупредување

И покрај високото ниво на заложби и направени напори за градење и одржување на систем за рано предупредување во заедница, има многу ситуации кога мониторингот е важен кога се врши во самата заедница. Тука се подразбираат следниве ситуации:

- Кога нема национален систем за рано предупредување и/или друг субјект како на пример метеоролошка служба.
- Кога националниот систем за рано предупредување или институцијата одговорна за менаџирање на ризици/катастрофи не е во можност да обезбеди јасни и навремени предупредувања до заедниците изложени на ризик од одредена опасност.
- Кога опасностите се многу локализирани па дури и силен национален систем за рано предупредување не е во можност да го добие сигналот (пример: поток или поплава каде најблискиот мерач е оддалечен 10 километри; лизгање на земјиште по сеизмичка активност; лизгање на кал како резултат на деградација на шуми; локален силен дожд).
- Кога системот за рано предупредување или одговорните субјекти на било кое ниво обезбедуваат информации на кои заедниците не им веруваат лесно и во целост.
- Кога само активностите за ублажувањето на катастрофи или комуникации се самите по себе доволни за заштита на заедниците. Во некои ситуации, зајакнувањето на заедниците како на пример за редовно чистење на каналите од шутот ќе биде доволно да се спречи поплавувањето на заедницата. Во таков случај воспоставување на систем за рано предупредување нема да биде од голема корист.
- Без разлика на горе наведеното, заедниците треба самите да се мотивираат за заштита на животот и имотот на луѓето во заедниците од ризици преку воспоставување на комплементарни или независни мониторинг средства и активности.

За секој од горе опишаните случаи, заедниците треба да се поддржат не само да ги добиваат и делуваат согласно со пораките (кога има), туку и да се овозможи активно учество во следење на состојбите кои се близу до заедниците. Само во тој случај ќе имаме вистински систем за рано предупредување кој се движи од заедницата кон национално ниво.”

Добра практика:

На Карибите и во Централна Америка, системите за рано предупредување од поплави обезбедуваат евтини и едноставни мерачи на нивото на вода во неколку заедници. Овие едноставни мониторинг уреди се алатки со кои поединците може да го следат нивото на поплавување без да бидат информирани за нивото на очекуван дожд. Оваа опрема има неколку

предности бидејќи е поврзана со автоматски ламба во куќите на назначените читатели на информации и преку овој систем се овозможува 24 часовен мониторинг на состојбата. Ова значи дека нема потреба некој да го чита инструментот туку доволно е лицето да биде дома и да ја следи состојбата посебно кога има обилни дождови. Една од најдобрите работи е што системот овозможува автоматско телефонирање и тревожење на читачот на мерачот. Активноста е координирана од Центарот за Кризен менаџмент на Карибите со поддршка на ЈИЦА и на Западно-Индискиот Универзитет во Тринидад и Тобаго.

Активности кои треба да се истражат:

- Разгледување на состојбите со цел да се потврди дека локалниот систем за рано предупредување е најсоодветната опција за намалување на ризиците во заедницата. Ако постои национална метеоролошка служба или национален систем за рано предупредување, консултирајте ги и нека бидат целосно вклучени во процесот.
- Определете членови на заедницата кои имаат учествувано во вежби за добивање на знаења за ризици од катастрофи кои сметаат дека е од суштинско значење постоење на локален систем за рано предупредување. Заедно утврдете ги нивоата на ризици/фреквенцијата на ризици и бројот на заинтересирани волонтери на ниво на заедница кои би учествувале во вакви активности.
- Формирајте комитети за рано предупредување на ниво на заедница, како на пример комитет за развој на заедницата или селски комитет за подготвеност при катастрофи.
- Организирајте обука за рано предупредување за волонтери каде што ќе се дискутираат показателите кои ќе се следат од страна на заедницата за идентификација на секоја поважна опасност. Обуката треба да инкорпорира модули за компонентите на системот за рано предупредување (види Поглавје Д).

Добра практика:

ФАРМ Африка е пристап задолжен за идентификација на групи во Етиопија одговорни за собирање на информации за рано предупредување и одговор при катастрофи. Никој не се занимава со земјоделие без благослов од Гудии, кој се моли за дожд до Бога пред жетвата. Донзас пак од друга страна се старци кои даваат совети за катастрофи. Тие исто така се традиционалните прогнозери и претскажувачи кои даваат совети за заедницата (врз основ на поставеноста на ѕвездите и др.). Бидејќи заедницата на Хамерите цврсто верува во овие традиционални институции таа ги следи одлуките на старците и тие се дел од комитетите за рано предупредување.

Водечки принцип за мониторинг 3:

Јавните активности за мониторинг може да ги мотивираат заедниците

Следењето на мониторинг информации е многу важно со цел да се детектираат трендови. Редовната анализа на трендовите помага во прогнозирањето, па може да се издадат одредени предупредувања. Еден од начините да се објават трендовите детектирани преку системот за рано предупредување е тие јавно да се истакнат/изложат.

Истакнување на информациите не значи само по себе издавање на предупредување, но служи како дневен потсетник дека информациите може да значат голема промена. Билбордите и постерите на јавни локации кои содржат информации за рано предупредување се патоказ кон тие промени. Членовите на заедницата кои никогаш немаат учествувало во обуки за стекнување знаења за ризици или мониторинг на ризици се секако генерално многу заинтересирани за добивање на вакви информации.

Овие билборди може да бидат многу едноставни, како на пример, во форма на напишани броеви пред општинската зграда. Ако се достапни повеќе ресурси, поред пазарите може да се наместат табли или пак да се постават други знаци во градот на кои ќе се споделуваат различни информации поврзани со следење на состојби поврзани со различни опасности.

Активности кои треба да се истражат:

- Одлучете кои показатели кои ќе ги следи комитетот/тимот или информации кои ќе бидат добиени од надворешни извори, или сите тие, ќе треба да се споделат со јавноста.
- Разговарајте какво влијание може да се оствари преку истакнувањето на овие информации во заедницата и утврдете начин како ќе се одмерува влијанието.
- Утврдете кои материјали се најисплатливи локално за подготовка на огласните табли и лобирајте или обезбедете ги потребните средства за таа намена.
- Утврдете редослед на одговорности за волонтерите и локалните власти во однос на обезбедување и објавување на информации.

Добра практика:

Црвениот крст на Сиера Леоне преку системот за рано предупредување следеше две опасности и ранливи состојби на флип-чарт табли кои беа поставувани на централни локации во селата.

Добра практика:

Црвениот крст на Камбоџа имплементираше проект за двонасочна радио комуникација со што волонтерите на Црвен крст испраќаа податоци за нивото на реката до населението. Со проектот беа опфатени 38 села селектирани како резултат на нивната ранливост на поплави, нивната блиска локација до мерните станици, присуството на волонтери и заинтересираноста на локалните власти и заедници.

Во селата се поставуваат билборди со натписи: 'вчера,' 'денес,' 'утре,' 'задутре.' Прогнозите ги дава Заводот за Хидрологија. Заедниците се тревожат при покачено ниво на реката. Овој систем за рано предупредување претставува позитивен пример и како таков е инкорпориран во Стратегијата за намалување на ризици од катастрофи на Црвениот крст на Камбоџа.

Добра практика:

Во Малагази, Националниот Совет и организацијата KEAP формираа локален систем за рано предупредување во Мадагаскар. Локалните власти селектираа показатели и подготвија табли поставени на јавни локации каде се евидентираа тековните показатели.

Водечки принцип за мониторинг 4:

Кога еволуираат опасностите, тоа мора да биде проследено и со мониторинг

Во оваа ера кога се случуваат големи климатски промени, како што се менуваат информациите за опасностите така се менуваат и информациите поврзани со мониторинг на состојбите. После секоја сезона/годишно време или настан поврзан со некоја опасност, многу е важно тимот/комитетот одговорен за рано предупредување да се наврати на собраните информации, и да направи анализа на поминатото.

Прашања кои треба да се постават:

- Дали показателите кои се следат се оние правите кои овозможуваат навремена акција?
- Дали инструментите за мониторинг се инсталирани на вистинските места и дали се тие функционални?
- Дали анализата во заедницата е соодветна и корисна во однос на мониторинг пораките кои се добиваат однадвор?

- Дали се соодветни воспоставените праговите кои се користат за иницирање акции или давање на предупредувања?
- Дали истакнувањето на мониторинг информациите во јавноста ги оправдало целите? Дали нешто може да се направи на овој план да се подобрат резултатите? Уште кој друг треба да ги добива овие информации?

Научена лекција:

Се случила поплави во Австралија. Многу е важно да се направи евалуација на состојбата и катастрофата. Во 1970-години беше воспоставена норма за ниско ниво на поплавеност при кое било потребно да се затвори мостот кој поминува преку реката. Подоцна мостот бил заменет со повисока структура, но утврдената норма за висината на реката за да се прогласи поплава не била изменета се до 2000 година.

Ова резултирало со предупредувања за поплави од страна на агенцијата за прогнози кои не биле соодветни на реалните состојби и заедницата не ги земала во предвид. Да се случела поголема поплава заедницата можела повторно да го занемари предупредувањето имајќи ги во предвид воспоставените вообичаени норми од аспект на поплавеност на подрачјето.

Во овој прирачник мониторингот е одвоен од комуникациите затоа што вештините и опремата кои ви требаат за да се следат опасностите се многу различни од вештините и опремата кои ви се потребни за давање на предупредувања (компонента 3). Одредено лице кое е добро за набљудување, мерење и анализирање на информации можеби ги нема потребните капацитети за комуницирање на предупредувања, и обратно. На паралелен начин, инструментите кои ги користите за мерење на поплави за време на мониторинг активности не се истите кои се користат за испраќање на пораки за предупредување.

Компонента 3 на системот за рано предупредување

Способност за одговор

Ако системот за рано предупредување е добро поставен и претставува телото на човекот, способноста за одговор се рацете и нозете на човекот: рацете помагаат да се подготви за опасноста а нозете го носат телото подалеку од катастрофата. Подобрувањето на состојбата на мозокот и сигналите кои тој ги испраќа (знаења за ризици и мониторинг) без да бидат подготвени и рацете и нозете, нема многу да биде од корист за

заедницата. Во ова поглавје се зборува како се подготвуваат рацете и нозете на системот.

Првото прашање кај способноста за одговор е следново: **“За што и кон што е насочен нашиот одговор?”**

Водечки принцип за способност за одговор 1:

Кај системите за рано предупредување, обезбедуваме одговор на предупредувања, а не на катастрофи

Заедниците треба да бидат подготвени да одговорат во случај кога ризикот може да стане реалност. Одговорот тука се однесува на предупредувањето, не на катастрофата. Запомнете дека катастрофите може да се спречат, а системот за рано предупредување е алатка која помага во спречувањето на катастрофите. Треба да сме подготвени да одговориме во моментот штом ќе чуеме дека претстои опасност или се спрема опасен настан. Раното предупредување служи за вклучување на алармот, и ни кажува да земеме во предвид неколку опции за одговор кои веќе ги имаме земено во предвид или пак се веќе организирани од наша страна.

Капацитетот за одговор типично подразбира акции кои се однесуваат на подготовка, или намалување на влијанието на опасноста или катастрофата. Заедницата се смета “способна за одговор” кога знаат, кога имаат извежбано и кога имаат средства да организираат соодветни акции за одговор.

Пред да почне да се користи терминот намалување на ризици од катастрофи, повеќето практичари беа фокусирани на обезбедување на одговор при катастрофи. Помош при катастрофи, опоравувањето, рехабилитацијата и реконструкцијата сите содржат аспекти на одговор при катастрофа.

Постојат многу средства, алатки и механизми за одговор при катастрофи. Овој прирачник има сосема различна цел: спречување на катастрофи преку рано предупредување, со што одговорот на катастрофи станува многу помалку неопходен. Кај раното предупредување, одговараме на предупредувањата за да спречиме катастрофа.

Второ клучно прашање во однос на способноста за одговор е **“Кои се стандардните опции за одговор откако ќе го добиеме или чуеме предупредувањето?”** Одговорот зависи многу од опасноста и од периодот помеѓу предупредувањето и опасноста, односно времето помеѓу приемот на предупредувањето и моментот на ударот на опасноста.

Најефективниот начин за одговор на ова прашање е да се спроведе вежба како на пример вежбите што ги организира Меѓународната Федерација на

друштва на Црвен крст и Црвена полумесечина, на било кое ниво (во заедница, помеѓу персоналот одговорен за менаџирање на ризици/катастрофи, на ниво на официјални лица/субјекти кои ги носат политиките и законите на ниво на донатори). Како потсетување, водечкиот принцип 6 во второто поглавје расправаше за потребното време во кое предупредувањето треба да се даде за да се обезбеди одговор. Целта на оваа вежба е да се укаже на потребата за систематско мислење на тоа што може вие и луѓето околу вас да направите денес ако чуete дека ќе се случи голема суша која може да влијае на вас за шест месеци, или за 10 дена, или за 12 часа. Што може вие и луѓето околу вас да направите денес ако чуete дека ќе се случи излевање и поплава на реката за 1 година, за неколку месеци, за една недела, за осум часа или за 15 минути?

Табела 12: Одговор во различни временски периоди

Да се пополни од заедниците Достапно време за одговор како резултат на пораката	1. Пораката за рано предупредување гласи	2. Соодветни рани акции кои се остварливи денес	3. Рани акции кои би биле можни со поддршка
Години			
Месеци			
Недели			
Денови			
Минути (сега)			

Оваа вежба препорачува да се подготви по една табела за секоја опасност, по примерот на табела 12. Пример за вакви табели може да се најдат во анексот (за циклони, речни поплави, суша, цунами, вулкани, и поплави од дожд).

Систематското размислување за активности за одговор за секоја потенцијална опасност, на вашето ниво, без дополнителни ресурси (колона 2) е главната цел на оваа компонента. Колоната 3 треба да ви укаже на размислувања поврзани со идни програми за намалување на ризици од катастрофи. Вежбата може да им помогне на практичарите на секое ниво во однос на подготовката и лобирањето за обезбедување на соодветни интервенции (за кои можеби ќе биде потребна поддршка) во

различни временски периоди со цел заедниците да станат побезбедни, како на пример воведување на одредени инфраструктурни или технолошки решенија, согласно со потребите.

Бидејќи оваа вежба може да биде корисна за целата заедница, најдобро е заедниците сами да си ги пополнат, без никакви предрасуди во однос на одговорите кои ќе ги дадат (можеби ќе биде добро менаџерите за намалување на ризици од катастрофи да ја пополнат колоната која се однесува на раното предупредување). Во секој случај можеби ќе биде потребно да се обезбедат насоки при давањето одговори поврзани со рангирањето или соодветноста. Или пак да се помогне при ограничување на прогнозите и веројатностите одредени работи да се случат или реализираат.

Спроведувањето на оваа вежба со заедниците може да понуди многу иновативни решенија во однос на справување, и потребен одговор за ублажување на штети и загуби. Откако ќе се утврдат опциите за одговор, активности за обука, и истакнување на информации во јавност луѓето ќе имаат можност подобро и појасно да размислуваат за ризиците и ќе може да дадат соодветен придонес во однос на изнаоѓање на соодветни решенија¹².

Потоа може да се спроведат едноставни активности за ублажување на состојбите на ниво на заедница (со соодветни временски периоди за тревожење (во часови или подолго) за зацврстување на речните брегови со песок (за поплави), ставање тешки предмети на покривите (за ветар), адаптирање на градежен материјал отпорен на вода (за обилни врнежи) или чистење на шут од каналите и населените области (за ограничување на ризиците од поплави и пожари). Подигањето на резервоарите со питка вода над нивото на поплавување за да не се контаминираат е уште еден од предизвиците.

Добра практика:

Црвениот крст на Камбоџа им помогна на селаните во провинциите Кандал, Картие и Преи Вонг да ги подигнат нивоата на куќите и да ја префрлат стоката на повисоко за да се заштитат од поплавите кои се очекуваа во следната година. Селаните не размислуваа за подигање на нивото на земјиште на речните брегови се до започнувањето на проектот за дисеминирање на едноставни методи за подготовка за поплави.

Системот за рано предупредување треба да овозможува средства за добивање на повратни информации од членовите на заедницата; зависно од културниот контекст, тоа може да биде кутија за собирање на предлози,

¹² Добар ресурс за оваа намена може да биде Квадратот 3 на страна 6 на: [www.climatecentre.org/downloads/File/FAQ/FAQ%20climate%20risk%20management_global%20platform_final\[1\].pdf](http://www.climatecentre.org/downloads/File/FAQ/FAQ%20climate%20risk%20management_global%20platform_final[1].pdf)

контакт формулар постиран на интернет страна или едноставно собирање на податоци преку училишните програми на децата (пример: волонтерите може да организираат активност со учениците преку која ќе собираат информации во нивните домови, во форма на домашна работа).

Активности кои треба да се истражат:

- Подгответе формулар табели за секоја опасност по примерот од табела 12 (пополнете ја колоната 1 за рано предупредување со соодветни контекстуални пораки).
- Организирајте состанок на ваше ниво (институција или заедница) и работете во мали групи за да ги пополните формуларите, односно по една група за секоја опасност.
- Дајте време за разгледување на секоја идеја; не отфрлајте ништо однапред без да го продискутирате и да го земете во предвид прашањето.
- Вклучете ги и децата, студентите и старите лица. Оваа активност може да биде интересна за секого и тие природно се покреативни од возрасните и претставуваат добар извор за иновативни решенија. Ако е потребно, вежбата спроведете ја посебно за мажи и за жени ако културата тоа го налага.

Понекогаш, оваа вежба ќе понуди многу различни акции што ќе ви биде тешко и да ги раздвоите добрите од помалку добрите решенија, или пак да направите нивно приоритетизирање.

Водечки принцип за способност за одговор 2:

Тенденција да се организираат робусни активности за одговор

Терминот робустен значи силен во неговата секојдневна жаргонска употреба. Меѓутоа, во науката, робустност има поширока употреба и значење. Активности за робустен¹³ одговор во раното предупредување се активности кои се корисни, и не се непотребни, дури и ако катастрофата не се случи според планираното (на пример лажно предупредување). Инвестирањето во вакви активности не содржи ризици, затоа што и да не се случи катастрофата, преземената активност треба да послужи за друга намена.

Робустност исто така може да значи акции кои се чести и кои се спроведуваат (и кои може да бидат корисни) при повеќе различни опасности. Напорите за преземање активности за одговор за одредени опасности се корисни дури и при лажна тревога. Секако, најнапред треба

¹³ Робустност е термин адаптиран од сферата на планирање на сценарија при климатски промени.

да се даде предност на активностите за одговор кои може да послужат за повеќе намени. Вакви примери се наведени подолу:

Добра практика:

Во Антигва и Барбуда, Националниот план за подготвеност при катастрофи (www.oas.org/cdmp/schools/anbplan.htm) е дел од севкупните напори на нацијата за зајакнување на способноста за одговор при итни состојби. Училиштата се користат како засолништа за време на катастрофи па затоа треба да ги исполнуваат минималните стандарди. Планот е подготвен во рамки на напорите за инволвирање на заедниците во процена на ранливоста, носење на соодветна законодавна рамка, и одржување на објектите кои ги користат децата за секојдневни цели но и во случај на катастрофи.

Добра практика:

ЕЦХО и неколку други партнери во Мадагаскар ги организира заедниците да градат засолништа од бури кои служат истовремено и како административни канцеларии за комитетите за подготвеност при катастрофи.

Добра практика:

Во Малави се спроведе проект за подигање на нивото на чешмите за вода со цел да се обезбеди заштита на водата од контаминација при поплави. Во земјата исто така се направени дополнителни објекти чија намена се да бидат засолништа но истовремено се користат и како училишта за децата.

Со цел одговорот да биде сеопфатен во подолг временски период, тој треба да се потпира врз знаењата и ресурсите кои се достапни на локално ниво. Надворешни финансиски средства може да се обезбедат за определен временски период, но заедниците не треба да се потпираат на тоа и треба постојано да се бараат различни опции за финансирање на овие активности. Откако ќе се утврдат приоритетите, активностите за градење на соодветен одговор мора да си го најдат патот во плановите и оперативните субјекти мора да ги инкорпорираат во стратегиите со соодветно разработени оперативни процедури.

Водечки принцип за способност за одговор 3:

Инкорпорирање на активности за одговор на катастрофи во годишните планирања за подготвеност при итни состојби и обезбедување соодветни финансиски средства

Важна алатка за менаџерите за справување со ризици при катастрофи се плановите за итни состојби. Тоа треба да бидат редовно обновувани планови кои се договорени на локално ниво. Исто така треба да постојат јасни оперативни процедури во однос на тоа кој што и како прави при итна состојба. Во планот за делување при итни состојби треба да се одвои посебно поглавје за раното предупредување. Во ова поглавје треба јасно да се нагласи кој за што е одговорен и на кој начин и кога е предвиден одговорот по првото, второто и третото предупредување за непосредна опасност.

Долгорочните проекции за одреден регион/земја согласно со предвидувањата за влијанието на климатските промени треба да се применат за претстојниот период. Планирањето на менаџирањето на ризици од катастрофи не се заснова само на претходни искуства, туку на 'очекување на неочекуваното.'

Водечки принцип за способност за одговор 4:

Совршеност преку учење: тестирање на активности за одговор

Вежбите и симулациите мора да се спроведуваат за да се тестира одговор на катастрофите и да се подготват соодветни планови за итни состојби и да се обезбеди сеопфатна подготвеност на заедниците. Резултатите од овие симулациски активности или активностите кога ќе се случи одредена итна состојба, треба внимателно и редовно да се анализираат со цел да се подобри севкупниот систем за рано предупредување. Важно е да се запомни дека иако стравот постои за време на вистински настан (особено за време на опасност каде има краток период за предупредување), со праксата луѓето се справуваат со своите стравови и ги подобруваат своите рефлексии и можности за спасување човечки животи.

Некои активности не се ниту премногу робусни ниту пак креативни, но сепак играат важна и видна улога во рамки на пакетот за рано предупредување. Евакуацијата е една од тие активности. Се вели дека ако не може да контролирате опасност, мора да се адаптирате кон неа (да се зајакне градбата на домот или да се подигне нивото на домот) со тоа се зајакнува отпорноста на опасностите. Ако не може да се адаптирате на опасноста, последна опција е бегство.

Има моменти кога единствен добар одговор на предупредувањето е евакуација, односно барање засолниште на безбедно место. Креирањето на итни евакуациски патишта и сигнализација, креирањето и одржувањето на засолништа и убедување на луѓето да заминат од ризичните места се исто така важни активности за одговор на опасноста. Постојат голем број на документи и прирачници наменети за постапување и организација на евакуација па затоа нема повеќе да се задржуваме на ова прашање во прирачничков.

Добра практика:

Во Аргентина беше одржана успешна вежба во 2010 година како дел од напорите за унапредување на капацитетите за одговор во најранливите заедници во регионот на Ембарцацион, по серија на напори за подигање на свест за опасностите од катастрофи. Повеќе субјекти учествуваа во вежбата организирана за спасување и евакуација на 485 луѓе, по издавањето на наредба за евакуација на Локалниот Центар за Кризен Менаџмент. Друг клучен елемент беше што раното предупредување беше дадено од страна на член на заедницата задолжен за "следење" на поплави на полињата. Овој проект се имплементираше во соработка помеѓу Црвениот крст на Аргентина и ДИПЕЦХО.

Добра практика:

Во Шангај, резиденцијалните заедници активно учествуваат во акции за подготвеност при катастрофи и вежбање на мерки за ублажување на последици од катастрофи. Вежба за подготвеност при катастрофи беше организирана во 2005 година, за време на сезоната на тајфуните. На 23 март 2005 година вежбата имаше за цел да се вежба постапка за заштита од тајфун. Административниот оддел подготви планови за ублажување на ризици од различни опасности. По добивањето на предупредувањето менаџерите го информираа населението преку електронски екрани и сирени во заедниците. По сигналот жителите започнаа со подготовка за опасноста и евакуација.

Добра практика:

Црвениот крст на Индија организира вежби за подготвеност при катастрофи во Ориса во локалните засолништа за циклони со цел да се обезбеди локалното население да знае што да прави во случај на налет на силни бури.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА МЕЃУНАРОДНОТО ДВИЖЕЊЕ НА ЦРВЕН КРСТ И ЦРВЕНА ПОЛУМЕСЕЧИНА

ХУМАНОСТ

Меѓународното движење на Црвениот крст и Црвената полумесечина настана како резултат на желбата да им се помогне на ранетите на бојното поле и тоа без било каква пристрасност, како и да го спречи и олесни човековото страдање секогаш кога е тоа можно. Целта на движењето е да го заштити животот и здравјето и да го почитува човекот. Промовира заедничко разбирање, пријателство, соработка и траен мир меѓу сите луѓе.

НЕПРИСТРАСНОСТ

Не прави дискриминација врз основа на национална, расна, верска и класна припадност или политичко убедување. Настојува да ги олесни страдањата на поединците, водејќи се исклучиво од нивните потреби но, давајќи приоритет на најитните случаи.

НЕУТРАЛНОСТ

Со цел да се ужива довербата на сите, Движењето не смее да зазема страни при конфликти или да учествува во контроверзни ситуации од политичка, расна, верска или идеолошка природа.

НЕЗАВИСНОСТ

Движењето е независно. Националните друштва иако делуваат како дополние на хуманитарните служби на владите и се предмет на регулирање на националното законодавство, мораат да ја зачуваат автономноста за да можат да дејствуваат во секое време, согласно со принципите на Движењето.

ДОБРОВОЛНА СЛУЖБА

Тоа е движење за давање на доброволна помош кое не е инспирирано од материјални побуди.

ЕДИНСТВО

Во една држава може да има само едно национално друштво на Црвениот крст или Црвената полумесечина. Мора да биде отворено за сите и да ја извршува својата хуманитарна работа на целата територија во земјата.

УНИВЕРЗАЛНОСТ

Меѓународното Движење на Црвениот крст и Црвената полумесечина, во кое сите друштва што го сочинуваат имаат еднаков статус, одговорности и должности взаемно да се помагаат, делува во целиот свет.